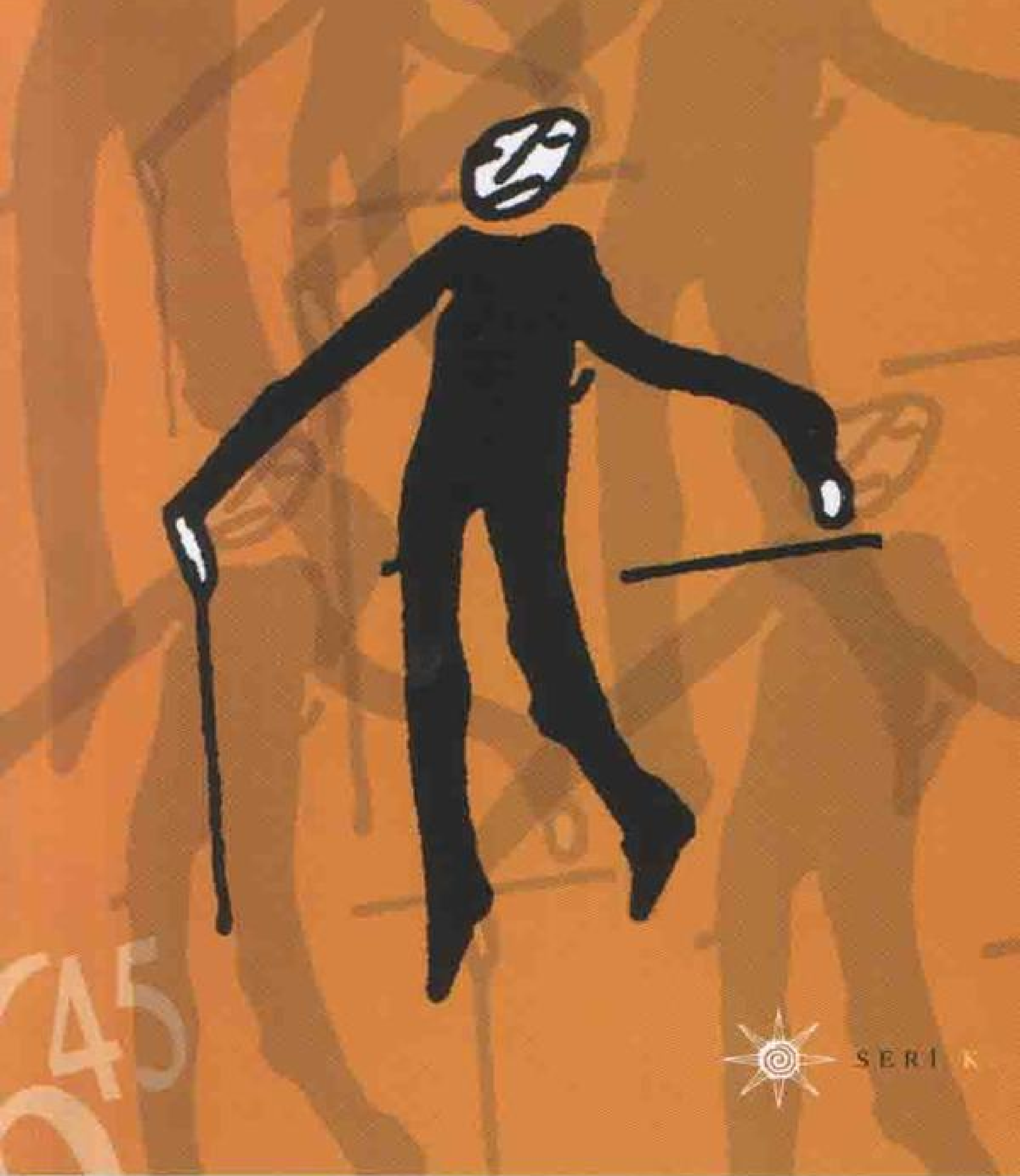
Franz Kafka

bir köy hekimi

bir köy hekimi

*

franz kafka

ALTIKIRBEŞ YAYIN

ALTIKIRBEŞ YAYIN
Edebiyat dizisi
Franz Kafka
Türkçe'si: Kaan Çaydamlı
1. baskı: Ekim, 2003
Yayın Yönetmeni
Kaan Çaydamlı
Düzelti
Yekta Majiskül
Dizgi
Erhan Altay

ALTIKIRBEŞ YAYIN
bir Kaybedenler Klübü tribidir

Franz Kafka

(3 Temmuz 1883, Prag – 3 Haziran 1924, Kierling)

Taşralı Çek proletaryasından gelip zengin bir tüccar konumuna yükselmiş bir baba ile zengin ve aydın bir Alman Yahudisi bir annenin çocuğu olan Franz Kafka, içedönük ve huzursuz kişiliğini büyük ölçüde annesine borçluydu. Çeşitli ailevi ve toplumsal sebepler yüzünden çevresine yabacılaşarak büyüdü. Ailesinin Prag'daki Alman toplumuyla kaynaşma çabaları sonucunca Alman okullarında okudu. Çek kökenli bir aileden geldiği halde Almancayı ana dili olarak kullandığı için tam bir Çek sayılmayan Franz'ı Almanlar da tam anlamıyla kendilerinden görmediler.

Babasının zoruyla 1906'da tamamlayacağı hukuk eğitimine başladı. Eğitimini tamamladıktan sonra bir sigorta şirketine girdi. Max Brod ile tanışıp, Prag edebiyat çevresine katıldı. Sigorta şirketinde çalışmasıyla yabancılaşma duygusu iyice gelişen Kafka 1912'de Felice Bauer ile tanıştı. 1914 ve 1917'de iki kez Felice ile nişanlanmasına rağmen yazmaktan alıkoyacağı düşüncesiyle bir türlü evlenemedi. Bu ilişkiden geriye beş yüzü aşkın mektup kalmıştır.

Birinci Dünya Savaşı sırasında fiziksel yetersizlik nedeniyle askere alınmadı. 1917 yılında vereme yakalandığı anlaşıldı. 1920'de yapıtlarını Çek'çeye çevirmek isteyen Milena Jesenka ile tanıştı. Kendisinden on iki yaş küçük ve evli olan Milena'yla –birleşmelerinin umutsuz olduğunu bildiği halde- yıllarca mektuplaştı.

Sağlık sorunlarının artması üzerine emekliliğini istedi, son yıllarda yirmi yaşındaki Dora Diamant ile mutluluğa takıldı. 1924'de Viyana yakınlarında Kierling Sanatoryumu'na kaldırıldı ve oradan çıkamadı. Prag'a gömüldü.

Nazilerin Çekoslavakya'yı işgali sırasında üç kız kardeşi da toplama kamplarında öldürüldü. Kafka ile ilgili birçok belge yok edildi. Yirmi yıl süren dostluklarının sonunda Kafka bütün yazdıklarını ölümünden sonra yakması için Max Brod'a vermişti. Ama Brod, dostuna ihanet ederek bu yapıtları bastırdı. 1935'de başlanan ilk toplu basım önce engellendi sonra da yasaklandı ama zaman içinde üne ve sıkı bir satış garantisine kavuştu.

altıkırkbeş yayın

Kadıköy, 2004

YENİ AVUKAT

Yeni bir avukatımız var: Dr. Bucephalus. Uzaktan bakıldığında Makedonyalı İskender'e yardım etmiş bir savaş atını andıracak tek özelliği yok. Fakat bu adı bilenler, avukatın görünüşünde kimi özellikler bulabilir yine de. Örneğin, geçen gün adliye sarayının dışındaki merdivenlerde akıldan yana şansı olmamış bir mübaşir gördüm: Dr. Bucephalus, ayaklarını alışılmıştan yukarı kaldırıp mermerde çın çın öten adımlarla basamakları tırmanırken, mübaşir, at yarışlarını kaçırmayan bir küçük uzmana has bakışlarla, hayranlıkla onu izliyordu.

Baro, Bucephalus'un üyeliğini kabul etmeye, ilke olarak karşı değil. Bucephalus'un bugün toplumda güç durumda kaldığını, hem bu yüzden hem de dünya tarihindeki önemini göz önüne alarak, kendisine anlayış gösterilmesini hak ettiğini herkes, üstelik hayret verici bir aydınlıkla kendi kendine itiraf ediyor. Bugün hiç kimse, Büyük İskender diye birinin olduğunu iddia edemez. Hala şurada burada can almanın üstesinden gelenlere rastlanıyor, şölen masasının öte yanındaki dostuna hedefi tam tutturan bir mızrak fırlatma ustalığını yitirmemiş insanlar da var; Makedonya'yı içine sığılmayacak denli küçük görüp Baba Filip'e beddua okuyan pek çok kişi de var, gel gör ki, koca bir orduyu peşine takıp oralardan Hindistan'a dek taşıyacak tek bir kişi bile yok. O günlerde Hindistan kapılarına varılamamış, fakat kralın kılıcı gidilecek yönü işaret etmişti. Günümüzde varılacak kapılar bambaşka, daha yüksekte ve uzakta, üstelik onların yönünü işaret edecek birini bulmak da güç; kılıç tutan çok, ne yazık ki, sadece havada hızla çevirmek için tutuyorlar kılıcı; kılıcın hareketine baktı mı sersem oluyor insan.

İşte bu yüzden, belki de en doğru şey, Bucephalus gibi hukuk kitaplarına gömülmek. Özgür sağrılarında üzerindeki binicinin yükünü hissetmeden, çıt çıkarmayan bir lambanın ışığında, İskender Savaşı'nın gürültüsünden uzakta, eski kitaplarımızın yapraklarını çevirerek okuyor Bucephalus.

BİR KÖY HEKİMİ

Ne yapacağım konusunda tümüyle karasız kalmış haldeyim. Hemen yola koyulmam gerekiyordu; on mil ötedeki köyde ulaşmam gereken bir hasta, onunla aramdaki mesafeyi dolduran bir tipi vardı. Tekerlekleri büyük, ağır olmayan, tam bu köy yollarına göre bir arabam vardı; elime çantamı almış, yola çıkmaya hazırlanmış, avluda dikiliyorum fakat arabaya koşulacak at ortada yoktu, at yoktu! Benim atım birkaç gün önce buz gibi kışa daha fazla dayanamayıp nalları dikmişti; hizmetçim arabaya onun yerine koşulacak bir at bulmak için köyün içinde koşturup duruyordu şimdi. Bunun umutsuz bir çaba olduğunu biliyor, üzerim her geçen dakika daha da karla örtülmüş olarak, hareket etme yeteneğimi giderek daha da yitirerek avluda bekliyordum. Elindeki feneri sallayan hizmetçim bahçe kapısında göründü; elbette yalnızdı, böyle bir havda atını ödünç verecek kimi bulabilirdi. Avluyu boydan boya arşınladım, bir çare düşünemedim; dalgın, içim içimi yiyerek, yıllardır boş duran domuz ahırının kapısına bir tekme attım. Kapı açıldı, menteşeleri gıcırdayarak ileri geri sallanmaya başladı. Kapıdan dışarı at kokusuna benzer bir koku, bir de sıcaklık vurdu. İçeride, bir ipin ucuna takılmış, pek de aydınlık vermeyen bir fener seçiliyordu. O anda, alçak tavanlı ahırda çömelmiş duran, mavi gözlü bir adam gördüm. “Arabayı koşayım mı?” diye sordu bana, sonra elleri ve ayakları üzerinde sürünerek dışarı geldi. Ne diyeceğimi bilemedim o anda, sadece eğilerek içerde başka bir şey daha var mı diye ahıra baktım. Yanı başımda dikilen hizmetçim, “İnsan evinde neler olduğunu da bilmiyor,” deyince gülüştük. Derken, içeriden çıkan seyis, “Haydi oğlum, haydi kızım!” diye bağırdı, bacaklarını karınlarına çekmiş, gövdeleri güçlü ki hayvan, güzelim başlarını develer gibi kıvırıp kapı boşluğunu tümüyle doldurarak içerden çıktılar, dışarıda, üzerlerinde buğularla, uzun bacaklarının üzerinde dimdik durdular. “Sen de yardım etsene?” dedim hizmetçime, söz dinleyen kızcağız koşumları seyise vermek için yanaştı fakat seyis işi gücü bırakıp kızın beline sarıldı. Çığlık çığlığa yanıma kaçtı kız, seyisin dişlerinin kızın yanağında açtığı kırmızı yara izini gördüm. Tepem attı, “Seni hayvan seni!” diye haykırdım, “Canın kırbaç çekti herhalde!” Yine de aklımı başıma topladım, adam yabancıydı, nereden geldiği belli değildi, başka hiç kimse yardım elini uzatmazken bana yardım etmeye gönüllü olmuştu, içinde bulunduğum güç durumdan ancak onun yardımıyla kurtulabilirdim. O da aklımdan geçenleri sezmiş gibi

tehditlerime hiç kulak asmadı, atları hazırlamayı sürdürdü, ara sıra dönüp bana bakıyordu. “Binin artık!” dedi sonra, bir baktım ki her şey hazır. Güzelliğini hemen fark ettiğim böyle bir arabaya binmemiştim o güne dek; hemen sürücü yerine atlayan seyise, “Sen yolu bilmiyorsun, benim sürmem gerek,” diyorum. “Elbette sürmeyeceğim,” diyor seyis, “Ben burada, Rosa’nın yanında kalacağım zaten.” “Hayır, yapmayın bunu!” diye bağırıyor zavallı hizmetçim, başına gelecekleri önceden sezerek koşuyor ve eve atıyor kendini; kapının zincirlendiğini duyuyorum, sonra çat diye kilitliyor da kapıyı. Kurtulmaya çalışan Rosa’nın önce holde, sonra odaların arasında koşarak tüm ışıkları söndürdüğünü görüyorum. “Benimle geleceksin,” diyorum seyise, “Eğer gelmezsen, sonunda ölüm bile olsa yola çıkmayıp burada kalacağım. Bu yolculuğa bedel olarak kızı ellerine bırakacağımı sanmıyorsun ya!” Seyis, “deh,” diye bağırıyor ellerini çırparak; akıntıda sürüklenen tahta parçaları nasıl hızlı giderse, araba da öyle atılıyor ileri doğru; seyisin omuzlamasıyla kırılan kapıyı işitiyorum gerilerde; tüm duygularımı eşit etkileyen bir uğultu, gözlerimi, kulaklarımı dolduruyor. Bu da sadece bir an sürüyor; sanki gideceğim evin avlusuyla evimin avlusu komşuymuş gibi, o kadar çabuk varıyorum gideceğim yere; dört yanım ay ışığı olmuş, atlar sessizce bekliyorlar. Hastanın ana babası evden koşarak geliyorlar, en arkada hastanın kız kardeşi, beni arabadan kucaklar gibi indiriyorlar. Aralarındaki konuşmalar anlaşılmayacak kadar karışık; hastanın odası da soluk alınmayacak gibi; kimsenin dönüp bakmadığı ocak tütüp kalmış, pencereyi açmadan önce hastayı görmek istiyorum; bitap halde, ateşi olmayan, ne sıcak ne de soğuk beden, yorganların altından çıplak olarak doğrulan hasta genç boş boş bakarak fısıldıyor: Beni ölüme bırakın doktor!” Dönüp bakınıyorum, bu sözleri benden başka işiten yok; oğlanın ana babası sessiz eğilmiş, benim koyacağım teşhisi bekliyorlar; kız kardeş çantam için bir iskemle getiriyor. Çantamı açıp aletlerimi karıştırıyorum, genç yattığı yerden ellerini uzatıp ricasını anımsatmaya çalışıyor, çantadan aldığım bir pensi ışıkta gözden geçirip yerine bırakıyorum. Günah işlediğimi bile bile. “Evet,” diyorum, “Tanrı böyle durumlarda yardımını esirgemiyor, eksik atı göndermekle kalmıyor yedeğini de yolluyor, bir de seyis ekliyor yanına.” O anda aklıma Rosa geliyor, onu nasıl kurtaracağımı bilemiyorum; ondan on mil uzakta, arabamda azgın atlar koşuluyken nasıl kurtarabilirim onu? Nasıl becerdilerse koşumlarını gevşeten, aklımın ermediği biçimde pencereleri dışarıdan itip başlarını odaya uzatan, içerdekilerin çığlıklarına aldırış bile

etmeden hastayı süzen atlar! Sanki beni yola koyulmaya çağırır gibiler, “Hemen geliyorum!” diyorum içimden; yine de, beni sıcaktan dalgınlaşmış sanan kız kardeşin paltomu almasına izin veriyorum. Önüme bir kadeh rom konuluyor, baba omzuma vuruyor fakat en sevdiği içkiyi benimle paylaşması bu teklifsizliğini hoş gösteriyor. Kabul etmediğimi belli etmek için başımı sallıyorum; yaşlı babanın uzak görüşlülükten yoksunluğu midemi kaldırabilir, bu yüzden rom içmemem gerek. Anne başında dikildiği yatağın yanına çağırıyor beni, oraya gidiyorum, atlardan biri başını tavana kaldırıp kişnerken ben başımı hastanın göğsüne dayıyorum, ıslanmış sakalım oğlanı ürpertiyor. Az önce sezdiğim şey doğru: Genç adam tamamen sağlıklı, sadece kan dolaşımında sorun var, onu seven annesi içini dışını kahveyle doldurmuş gencin, sorunlarının tek çözümü onu yataktan bir tekmede aşağı yuvarlamak. Ne var ki, benim dünyayı kurtarmak gibi bir niyetim yok, çocuğun yatakta kalmasına ses çıkarmıyorum; ben görevimi en son sınırına, hatta o sınırı aşacak noktalara dek yapan bir hükümet hekimiyim; üstelik aldığım ücretin yetersizliğine karşın yoksullara karşı yardımsever davranmayı bırakmam. Şu anda düşünmem gereken kişi Rosa, genç varsın ölmek istesin, hepimiz bir gün ölecek değil miyiz? Bir gün ölecek olan benim, bu karda kışta işim nedir? Atım öldü, koca köyde bana at verecek bir kişi bile çıkmadı, arabaya koşacağım atları bir domuz ahırında buldum, bir rastlantı sonucu bu atları bulamasaydım domuzları arabaya koşacaktım herhalde, başıma gelen bu! Aileye başımı sallayarak veda etmek niyetindeyim; onların olan bitenden haberi yok, olsa da inanmazlar zaten. Reçete yazmak değil, insanlarla anlaşmak zordur. Buradaki ziyaretim bitti demek, bu kez boşa yorulmuşum fakat alıştım, kapımdaki gece zilini kullanan köylüler beni alıştırdılar bunlara. Ne yazık ki, bu kez Rosa’yı yıllardır yanımda hiç de umursamadığım halde yaşayıp giden bu güzel kızı feda etmek zorunda kalıyorum. Bu fedakarlık yeterince büyük, ne kadar çabalarsalar da Rosa’yı geri getiremeyecek olan bu aileden kurtulmak için aklımı çalıştırıyorum, olayı geçici bir süre için değişik bir biçime sokuyorum. Ne var ki, alet çantamı alıp kürkümü getirmelerini buyurduğumda, elindeki rom bardağını koklayıp duran babayı, benden ne istediklerini anlayamadığım için neden düş kırıklığına uğradığını da bilemediğim gözü yaşlı anneyi, kanlar içindeki havluyu sallayıp duran kız kardeşi hep bir arada görünce, genç adamın gerçekten hasta olduğunu kabul etmeye hazır bir tavra bürünüyorum. Yeniden hastanın yanına yaklaşıyorum, bana iyileştirici bir çorba getirmişim gibi gülümsüyor. Ah!

Atların ikisi de aynı anda kişnemeye başlıyorlar, yüce bir mevkiden yönetilen bu müsamerenin konsültasyonu kolaylaştırması bekleniyor herhalde. Sonuca varıyorum sonunda: Evet, genç adam hasta, sağ böğrünün kalçaya yakın bölgesinde açılmış avuç ayası büyüklüğünde bir yara var. Rengi gül pembeliğinde, ortası daha koyu, kenarlara doğru nüans nüans açılan bir pembe; yara biraz pütürlü, bazı yeri az, bazı yeri çok kanlı; uzaktan sanki yer üzerinde açılmış bir maden ocağına benziyor bu yara. Yakından baktığımda işimin ne denli zor olduğunu görüyorum, bir ıslık koyuvermemek elde değil. Serçe parmağımın boyutlarında kurtlar, yine pembe renkli, kana bulanmış gövdeleriyle bir uçları yaranın içine girmiş, diğer yanda başları ve sayılamayacak kadar çok ayakçıklarıyla debelenip duruyorlar. Zavallı çocuğa kimse yardım edemez artık! Bu yarayı bulup çıkardım işte, bunun yüzünden ölüp gideceksin. Aile mutlu oysa, beni iş başında gördüler, kız kardeş anneye, anne babaya söylüyor, baba da pencereden içeri başlarını uzatan ve ancak pencereye kollarıyla dayanarak dengelerini bulabilen konuklara benim çalıştığımı iletiyor. Yarasında oynaşan yaşamlardan sarhoş genç, “Beni kurtaracak mısınız doktor?” diye fısıldayarak soruyor. Bu bölgedeki tüm insanlar aynı, hekimlerden beceremeyecekleri şeyleri istiyorlar. Eski inançlar yitip gitmiş, rahip evinde ayin giysilerini sıkıntıyla parçalarken, hekimin sihirli elini kullanmasını bekliyorlar. Nasıl arzu ederseniz, ben kendim gönüllü olmadım ya, beni böyle kutsal amaçlarla kullanmak istiyorsanız, pekala! Neden itiraz edeyim, hizmetçisini yitirmiş yaşlı bir köy hekimi için iyi iş. Derken aile ve köyün yaşlıları geliyorlar, öğretmenin yönetimindeki köy korosu evin karşısındaki yerini alıyor, ezgisi basit bir şarkıyı söylemeye başlıyorlar:

> Soyun giysilerini, iyileştirir o zaman
> Baktınız iyileştiremedi, gebertin gitsin!
> Altı üstü bir hekim
> Altı üstü bir hekim!

Giysilerimi çıkarıyorlar üzerimden, sakalımı sıvazlıyorum, sakice başımı eğip toplananlara bakıyorum. Hala tümüyle hakimim kendime, toplananlardan üstünüm, öyle de kalacağım; fakat bunun bana bir yararı yok, başımdan ve ayaklarımdan kaldırıp yatağa götürüyorlar beni, duvar tarafına, yaranın olduğu yana bırakıyorlar. Hep birlikte odadan çıkıyorlar, kapı kapatılıyor, koro susuyor, bulutlar ayı perdeliyor; yorganın sıcaklığı

sarıyor her yanımı, pencerede atların kımıl kımıl gölgeleri. Kulağıma bir ses, “Farkında mısın?” diye fısıldıyor, “sana güvenmiyorum aslında. Sen de kovulmuş birisin, buraya kendi isteğinle gelmedin. Bana yardım edeceğine ölüm döşeğinde rahat etmemi engelliyorsun. Bari parmaklarınla gözlerimi oysan…” “Doğru!” diyorum ben, “utanılacak bir durumdayım. Fakat elden ne gelir, bir kere hekim olmuşum işte. İçin rahatlayacaksa, bu benim için de kolay değil.” “Bu özürle yetinmem mi gerek? Galiba yetinmeliyim; hep yetinmem gerek. Şu güzel yarayla doğdum, varım yoğum oydu.” “Genç dostum!” diye araya giriyorum. “Şurada yanlış yapıyorsun: Bu civarlarda çok hasta odasında bulundum; yaran ö denli kötü değil, inan bana; sadece gövdene dar açıyla vurulmuş iki balta darbesi. Ormanda balta sesini, baltanın yaklaştığını hissetmeyen böğrünü baltaya sunar.” Söylediklerin doğru mu, yoksa beni ateşli olmamadan yaralanıp aldatıyor musun?” “Doğru söylüyorum, bir devlet hekiminin namus sözünü de yanında öbür dünyaya götürebilirsin.” Namus sözünü kabul eden gencin sesi kesildi; nasıl kurtulacağımı düşünmenin zamanıydı artık. Atlar sadıkça bekliyorlardı. Giyeceklerimi, kürkümü, alet çantamı hemen toparladım, giyinmekle zaman yitirmeye niyetim yoktu. Atlar gelişimdeki hızla giderse, bu yatakta kapadığım gözümü kendi yatağımda açacaktım. Uysal at pencereden çekildi, elimdekileri pencereden dışarı savurdum, kürk çok uzaklara düştü, hatta yeni oralarda bir çengele takıldı; bunu yapabildiğime şükrettim. Ata bindim, yerde sürünen boş koşumlar, birbirlerine iyi bağlanmamış atlar, arkamda yalpa vuran araba, en geride sürüklenen palto. “Deh!” diye bağırdım ama atlar hiç de hızlı değildi, yaşı adamların ağır aksak yürüyüşü gibi ilerliyorduk bu kar çölünde, ardımızda çocukların gerçeklerden uzak şarkısı:

Hastalar sevinin
Yatağınızda hekim var

Böyle giderse asla eve varamayacağım, güzelim işimi yitirdim, birisi hastalarımı çalıp yerimi alacak. Boşa çaba bu; yerimi dolduramayacak. Adi seyis evimde kim bilir neler yapıyor. Rosa mahvoldu gitti; artık bunları düşünmemeliyim. Ben ihtiyar hekim, bu mutsuz çağın soluğuna karşı korumasız, çırılçıplak, bu dünyadan olmayan atlarla dolanıp duruyorum. Kürküm arabanın arkasında sarkıyor ama ona ulaşmam olanaksız, şu gezip

dolaşan hastaların biri bile bana yardım etmiyor. Aldatıldım! Aldatıldım! Gece çanının sesine kanıl bir kez, kurtuluş yok artık!

GALERİDE

Ciğerleri hasta bir kadın binici, çalıştığı sirkteki manejde iki yana yalpalayan bir atın üzerinde, beğenmek bilmez bir izleyici güruhu önünde, eline aldığı kırbacı durmaksızın şaklatan patronunun zoruyla bir an dinlenmeden aylar boyunca çemberler çizse, havayı yarıp geçen uğultuda çevresine öpücükler yollasa, kalçaları atın üzerinde dalgalansa, orkestranın gürüldeyen müziği ve pervanelerin kesintisiz uğultusunda sürüp giden bu oyun, ağzını giderek daha çok açan rengi belirsiz bir gelecekten içerilere, şahmerdandan farksız ellerin bir alçalıp bir yükselen alkışı eşliğinde ilerlemesini sürdürse, belki ancak o anda, genç bir izleyici tüm balkonları aşarak yüksek merdivenlerden aşağı iner, maneje girer, gösterinin ritmini kaçırmadan çalmaya çalışan orkestra fanlarını bastırarak, “Durun!” diye haykırırdı.

Fakat olaylar böyle gelişmediğinden, beyazlı kırmızılı giymiş güzel bir kız, üniformalı görevlilerin açtığı perdelerin arasından uçar gibi geçerek maneje geldiğinden, patron olan bitene razı halde, kızın gözlerinin içine hayvansı bir ezilişle bakarak onu karşıladığından, manejdeki tehlikeli yolcuğu yapacak olan çok sevdiği kendi öz torunuymuş gibi kollayan bir edayla genç kızı bakla kırı atın üzerine oturtup elindeki kırbacı sallayıp “Başla!” komutunu bir türlü veremediğinden, neden sonra kendini toplayıp kırbacı şaklattığından ve atın yanı sıra ağzı açık ilerlemeye başladığından, kızın yaptığı numaraları dikkatle, aklı almıyormuş gibi izlediğinden, İngilizce sözcükler kullanarak onu uyardığından, ellerinde çemberlerle gösteriye katılan seyisleri şiddetle azarlayarak dikkatli olamaya zorladığından, o büyük ‘ölüm taklası’ndan önce ellerini yakarır gibi kaldırarak orkestrayı sessizliğe çağırdığından, sonunda genç kızı titretmekte olan atın sırtından indirip yanaklarını öptükten, izleyiciler ne denli alkışlarsa alkışlasın yetersiz bulduğundan, binici sırtını patronuna yaslamış, kollarını iki yana açmış, başını geriye atmış olarak mutluluğunu tüm sirkle paylaşmak ister gibi göründüğünden, olaylar işte böyle geliştiğinden, galerideki genç izleyici yüzünü korkuluğa dayıyor, gösterinin bittiğini bildiren marş çaldığı sırada, derin bir rüyaya gömülür gibi, nedenini bilemediği bir ağlayışa başlıyor.

ESKİDEN BİR YAPRAK

Ülkemizin savunulması görevi ciddiye alınmışa benzemiyor pek. Bugüne dek biz de önemsemedik bunu, gündelik işlerimizin peşine düştük; fakat şu son zamanlara olup bitenler, hepimizi kara kara düşündürüyor.

Ben, imparatorluk sarayına bakan alandaki ayakkabı mağazasının sahibiyim. Henüz şafak sökerken, mağazayı açmadan, alana çıkan tüm sokakların başı silahlı adamlar tarafından kesiliyor; bizim askerlerimiz değil bunlar, kuzey illerinden gelme göçebeler. Başkentimiz sınırdan bu denli içerdeyken, nasıl olup da burada dek gelebildiklerini anlamak mümkün değil. Nasıl gelmişlerse gelmişler bir kez; görünüşe göre, her şafakta sayıları artıyor giderek.

Göçebe karakterleri yüzünden dam altına giremiyor, açık havada yatıp kalkıyorlar. Kılıçlarını bilemek, oklarını yapmak, at binmeye çalışmak; böyle uğraşlarla geçiriyorlar günlerini. Temizliğe özenip gözümüz gibi baktığımız hep sessiz kalmış bu alanı at ahırına döndürdüler. Arada bir iş yerlerimizden çıkıp, hiç olmazsa en kötü pislikleri çevremizden uzaklaştırmaya çabalıyoruz. Ne yazık ki, bu çabamız da günden güne tavsadı, çünkü emeklerimiz boşa gidiyor; yetmezmiş gibi, azgın atların nalları altında ezilmek ya da kamçılanıp yara bere içinde kalmak tehlikesi de cabası.

Onlarla konuşmak olanaksız; dilimizi hiç anlamıyorlar, ayrıca bir dilleri olduğundan da emin değiliz, kargalar gibi anlaşıyorlar birbirleriyle, sabahtan akşama dek karga gaklaması dinliyoruz. Bizim toplumsal yaşayışımızın düzenini bilmiyorlar, bunu öğrenmek gibi bir niyetleri de yok. Bu nedenle, işaretlerle anlaşmaya çalışmak zahmetine bile girmiyorlar. Onlara bir şey anlatmak için dilinizde tüy bitene dek konuşmak, kollarınız kopana dek işaretler yapmak da yararsız; anlamazlar, anlamayacaklardır da. Bunu denediğimizde suratlarındaki ifade bozulur, gözleri belerir, ağızları köpürür fakat niyetleri ne bir şey anlatmak, hatta ne de korkutmaktır, sadece başka türlü davranamıyorlar. Bir şeye gereksinim duyduklarında sormadan alıp giderler, zora başvurdukları söylenemez yine de; bir şey almaya kalktıklarında herkes nesi var nesi yok bırakıp bir kenara siniyor nasıl olsa.

Mağazamdaki mallardan da epeycesini alıp götürdüler. Ama karşıdaki kasabın başına gelenleri gördüğümde, kendi halime şükrediyorum. Zavallı adam yeni kesilmiş eti getirir getirmez, gelip tüm etlere el koyuyor, mideye indirmek üzere götürüyorlar. Üstelik atları da et yiyor bunların, atla binicisi yan yana durup, iki ucundan dişlemeye başlıyorlar eti. Kasap öyle korkuyor ki, et vermemek aklına bile gelmiyor. Biz, alandaki esnaf, onu anlıyor, aramızda topladığımız parayla zararını kapatıyoruz. Bu göçebelerin etini kessek, neler yaparlar kim bilir! Böyle her gün etle beslesek de, günün birinde kim bilir daha neler yapacaklar!

Kasap, geçenlerde bir gün, hiç olmazsa hayvanı kesme zahmetinden kurtulmak için, canlı bir sığır getirdi; herhalde bir daha asla böyle bir şey yapmaz! Mağazamın en dibine kaçtım, başımın üzerine elime geçen her türlü giysi, çul çaputu geçirdim, bir saat boyunca başımı kaldırmadan yattım; göçebelerin çepeçevre sarıp böğründen canlı canlı kopardıkları etler yüzünden bağırması alanı tutan sığırın sesini işitmemek için yaptım bunu. Ancak sesler kesildikten çok sonra mağazanın önüne çıkmayı göze alabildim. Şarap fıçısının çevresinde devrilen sarhoşlar nasıl yatarsa, göçebeler de, sığırdan arta kalanların çevresinde öyle yatıyordu.

Eğer yanılmıyorsam, tam o sırada sarayın penceresinden bakan imparatoru gördüm. Eski günlerde, imparator böyle dış odalara dek gelmez, sarayın merkezindeki bahçede eğleşirdi. Ama şimdi, en azından benim gördüğüme göre, pencerenin ardında dikilmiş, başı yana düşmüş, sarayının önündeki kargaşayı izliyordu.

Kendi kendimize, “Bu işin sonu nedir?” diye soruyoruz, “Bu taşınması güç eziyete daha ne kadar katlanacağız?” İmparatorun sarayının çekim gücü, bu göçebeleri uzak ülkelerinden buraya getirdi fakat onları geri yollamayı beceremiyor. Sarayın kapısı hiç açılmıyor; gün boyunca bir içeri bir dışarı gezip şişinen nöbetçi, şimdi demir kafeslerin ardından burnunu bile göstermiyor. Ülkemizin savunulması zanaatkarlar ve biz esnafa kaldı fakat biz, bu zor ödevi başaramayız, bunu yapabileceğimiz söyleyerek övündüğümüzü işiten olmamıştır. Ortada bir yanlış anlama olduğu kesin; bu yüzden mahvolacağız sonunda.

KANUN ÖNÜNDE

Kanun önünde bir kapıcı durur. Taşradan gelen bir adam kapıcının önünde durur, içeriye girmek istediğini söyler. Kapıcı ise, şu anda onu içeri sokamayacağını bildirir. Adam durur, bir süre düşünür, daha sonra girip giremeyeceğini sorar bu kez. Kapıcı, “Belki,” diye yanıtlar, “Ama şimdi, girmen mümkün değil.” Her zaman olduğu gibi kapı sonuna dek açık durmaktadır; kapıcının bir an yana çekilmesini fırsat bilen adam, eğilerek içeriye bakmak ister. Kapıcı onun hareketini fark eder, gülerek, “Eğer bu denli çok istiyorsan girmeyi, benim yasaklamama aldırma, içeri girmeyi dene,” der. “Fakat şunu da unutma: Kapıcıların en zayıfıyım ama yine de epeyi güçlüyüm. Her salonun başında başka bir kapıcı durur, her biri öncekinden güçlüdür hem. Üçüncü kapıcıyı görünce, benim bile ödüm patlar.” Taşralı adam böyle zorluklarla yüz yüze geleceğini öngörmemiştir. Kanun kapısının herkese, hem de günün her saatinde açık olması gerektiğine inanmaktadır. Ne var ki, kapıcıyı alıcı gözle inceler, giydiği kürk paltoyu, sivri iri burnunu, uzun fakat seyrek kara tatar sakalını görür, girmesine izin çıkıncaya kadar beklemesinin daha akıllıca olacağına karar verir sonra. Kapıcı ona bir tabure verir, kapının tam yanına oturur. Günlerce, aylarca orada oturur adam. Sık sık içeriye girmesine izin vermesi için kapıcıya yakarır, usandırır onu. Kapıcı onu ufak sorgulamalardan geçirir, nereden geldiğini öğrenmek ister, daha pek çok şey sorar, ne var ki, bunların büyük adamların çevrelerine yanıtlarıyla ilgilenmeksizin yönelttikleri sorulardan farkı yoktur; her sorgulamanın sonu, kapıcının izin isteğini bir kez daha geri çevirmesiyle gelir. Yolculuğuna çıkarken, gerekli olabilir diye yanına aldığı ıvır zıvırın tümünü, ucuz pahalı bakmadan elinden çıkarır adam, niyeti kapıcıyı rüşvet vererek kandırmaktır. Kapıcı da kendisine sunulanları memnuniyetle kabul eder, beri yandan, “Başvurmadığım yöntem kaldı mı diye üzülmemen için, sadece sonradan hayıflanmayasın diye alıyorum bunları,” der adama. Taşralı adam yıllar boyunca, neredeyse hiç ara vermeden, kapıcıyı izler. Diğer kapıcıları unutmuştur artık, içeri girmesine tek engel olarak bu kapıcıyı görmektedir. Onunla karşılaşmasını düzenleyen yazgısına beddualar okur ilk yıllarda, yaşlandıkça kendi kendine söylenme huyuna kapılır, gitgide çocuklaşır, en sonunda, yıllar boyu gözlediği kapıcının kürk yakasındaki pirelerden içeriye girmek için yardım dilenmeye başlar. Gözlerindeki ışık söner, çevresindeki

ışığın mı azaldığını yoksa gözlerinin mi göremediğini ayırt edemez olur. Yine de, karanlığın içinde bir parıltı, tüm göz alıcılığıyla kanun kapısından dışarı vuran bir parıltıyı ayıt etmeye başlar. Ömrünün sonundadır adam, kapının önünde geçirdiği yıllarda edindiği deneyimler toplanıp tek bir soru oluşturmuştur. Taş kesmiş bedeniyle doğrulamadığından, el edip kapıcıyı çağırır. Taşralı adam yıllar içinde yaşlanıp küçüldüğünden eğilmek zorunda kalır kapıcı: “Neymiş öğrenmek istediğin?” diye sorar adama, “Bitmek bilmedi isteklerin!” Adam, “Bildiğimce, bu kapıdan girebilmek için herkes çaba gösterir. Nasıl oldu da bu kadar yıl, benden başka tek bir kişi içeriye girmeye çalışmadı?” Taşralı adamın ölüm sağırlığıyla duymaz olan kulaklarına işittirebilmek için bağırır kapıcı: “Neden senden başkası içeri girmek istesin, sadece senin içindi bu kapı. Gidip kapatmanın zamanı geldi artık.”

ÇAKALLAR VE ARAPLAR

Vahada mola verdik. Yoldaşlarım uykuya dalmıştı. Bindiğimiz develere yiyeceklerini, sularını veren uzun boylu, beyaz tenli bir Arap önümüzden geçip yatmaya gitti.

Kendimi otların içine attım, sırtüstü yatıp uyumak istedim fakat başaramadım; bir çakalın uzaklardan gelen ağlamaklı ulumasını işitince doğrulup oturdum. O ana dek uzaklarda olan şey, birdenbire yakın oldu; Çevremde bir çakal sürüsü belirdi, mat altın rengi, bir yanıp bir sönen gözler, kamçı altında hareket eder gibi dengeli ve çevik, ince uzun gövdeler.

Aralarından biri arkamdan yanaştı, kolumun altından geçerek iyice sokuldu, benim sıcaklığımdan yararlanmak ister gibiydi; daha sonra karşıma geçti, tam gözlerimin içine bakarak konuşmaya başladı:

“Çevrende gördüğün çakalların en yaşlısı benim. En sonunda seni burada görüp selamlamaktan mutluyum. Seni öyle uzun zamandan beri bekliyoruz ki, neredeyse umudumuzu yitirmiştik; annem seni bekledi, onun annesi de bekledi, daha eski anneler de, çakalların ilk anasına dek beklendin, inana bana!”

“Doğrusu hayret ettim,” dedim. Çakallar uzakta dursun diye yakılması gereken çalı çırpı yığınına ateş vermeyi unutmuştum. “İşittiklerim çok şaşırttı beni. Halbuki yukarıdaki ülkelerden, kuzeyden buraya gelişim sadece tesadüftür, kısa bir yolculuk yapıyorum. Ey çakallar, benden ne istediğinizi öğrenmem mümkün mü?”

Samimi bir tavırla söylediğim bu sözden sonra sanırım cesaretleri arttı, çevremdeki çember daraldı; kısa mesafede, güçlükle soluyordu çakallar.

“Kuzeyden geldiğinizi biliyoruz,” diye konuştu çakalların en yaşlısı. “Bu yüzden umutlandık zaten; çünkü orada aklın egemenliği vardır, oysa burada, Arapların arasında sözü bile edilemez bunun, Arapların o burnu büyük böbürlenmesinde akıl ne gezer. Hem karınlarını doyurmak için hayvanları öldürür hem de leşleri iğrenç bulurlar onlar.”

“Sesini o kadar yükseltme, Araplar hemen yakınımızda yatıyorlar.”

“Buraların yabancısı olduğun belli oluyor,” dedi çakalların en yaşlısı. “Yabancı olmasan dünya kurulduğundan beri bir çakalın bir Araptan nasıl korkmadığını da bilirdin. Bu kavmin içine düşmek talihsizliğinden sonra, bir de onlardan korkacağız ha?”

“Haklı olabilirsin,” dedim. “Böyle yabancı olduğum bir konuda yargıda bulunmak istemem ben de. Araplarla aranızdaki kavga pek eskilere doğru gidiyor sanırım, bu nedenle kanınıza işlemiş, yine bu nedenle sonu kanlı da bitebilir.”

“Çok akıllısın,” dedi çakalların en yaşlısı. Birden çevremdeki çakallar daha hızlı solumaya başladılar, yerlerinden hiç kıpırdamamışlardı ama dilleri bir karış dışarı fırlamıştı, dişlerini sıkı sıkı kapatsalar belki zaptedebilecekleri pek kötü bir koku ağızlarından dışarı çıkıyordu. “Çok akıllısın, çünkü söylediklerin bizim en eski inancımızla çakışan şeyler. Biz onların kanını alacağız, bu kavga da bitecek.”

Aslında kaçınmak istesem de engel olamadığım bir hırçınlıkla, “İyi ama,” dedim, “Onların tüfekleri var, kendilerini savunmaya başladıklarında sizi süslerinizle birlikte yok ederler.”

Kuzeyde yaşasan bile içinden eksik olmayan inanca bir düşünüşle bizi anlamadığını görüyorum,” dedi. “Onları öldürmek gibi bir niyetimiz yok! Bunu yaparsak, bulandığımız pisliği temizlemeye Nil’in tüm suyu bile yetmez. Onları canlı gördüğümüzde hemen kaçıyor, ancak çölün temiz havasına sığındığımızda rahat nefes alabiliyoruz. Çölü yurt edinmemizin nedeni budur işte.”

Yeni katılanlarla giderek kalabalıklaşan çakallar başlarını bacaklarının arasına sokup pençeleriyle temizlemeye koyuldular. Sanki içlerindeki büyük nefreti temizlemek ister gibiydiler; öyle büyük bir nefret ki, bir koşu kaçıp gitsem aralarından, çok mutlu olacaktım.

“O halde niyetiniz nedir?” diye sorarken kalkmaya yeltendim fakat başaramadım; arkamdaki iki genç çakal dişlerini gömleğime geçirmiş, beni tutuyorlardı, çaresiz oturmayı sürdürdüm. “Sana saygılarından dolayı

eteğini tutuyorlar,” diye açıkladı çakalların en yaşlısı. Bir yaşlı çakala bir de diğer çakallara baktım, “Söyleyin bıraksınlar eteğimi,” diye bağırdım. En yaşlı çakal, “Eğer arzun buysa bırakırlar elbette,” dedi. “Yine de, bırakmaları biraz zaman alır. Adetimiz olduğu üzre, dişlerini derinlere batırıp kenetlediler, artık ancak yavaş yavaş ayırabilirler dişlerini. Sen de bu arada bizim ricamıza kulak verebilirsin.” Çaresizce, “Davranış biçiminiz beni ricanızı kabule zorluyor,” dedim. “Çaresizliğimizi mazur gör!” dedi çakalların en yaşlısı; konuştuğunda sesinin derinliklerinden çıkageldiği en yalvarır tınıyı çağırır gibiydi. “Çaresiz hayvanlarız, elimizde dişlerimizden başka şey yok; iyi ya da kötü, dişlerimiz olmasa ne yapardık?”

Sakinleşmesem de, “Benden ne istediğinizi söyleyin bakalım,” diyebildim.

Yaşlı çakal, “Sahip!” diyerek sesini yükseltti, o konuşmaya başladığında tüm çakallar da ulumaya başladılar, çok uzaklardan işitilen bir melodi gibiydi bu uluma. “Sahip!” Dünyaları düşman eden bu kavgaya sen bir son verebilirsin. Bunu başaracak kişinin tarifini yaşlılarımız bize vermişlerdi, anlattıkları kişi sana benziyordu. Araplardan istediğimiz huzur, soluyabilecek hava, gözümüze onların görüntüsü girmeden ufka bakabilmek, Arapların boğazladığı koyunların sesini işitmemektir; hayvanlar kendi ecelleriyle ölme hakkına sahip olabilmeli, biz de rahatsız olmadan onların kanlarını içebilmeli ve kemiklerine dek tüm etlerini yiyebilmeliyiz. Temizlik, tek arzumuz temizliktir,” Konuşma buraya bağlandığında, çevredeki çakallar ağlayıp sızlanmaya başladılar. “Ey yüreği asil, tüm iç organları asil sahip! Bu duruma nasıl olup da ses çıkarmıyorsun! Bunların akları pis karaları pis, saç sakalları iç kaldırıcı, göz pınarlarını görsen kusarsın, kollarını kaldırdıklarında koltuk altlarından cehennemin kapısı görünür gibi. İşte bu yüzden sahip, ey aziz sahip, her şeye gücü yeten ellerinle, şu ellerinle gırtlaklarını kesiver Arapların!” En yaşlı çakal başıyla bir işaret verince arkadaki çakallardan biri koşarak yaklaştı, azı dişleriyle ufak bir dikiş makası taşıyordu.

O anda, rüzgara karşı yürüyerek gelen Arap kervanbaşı uzun kamçısını havada sallayarak ortaya çıktı, “Makası da çıkarın da yaptığımız iş tam olsun!” diye bağırdı.

Sesi işiten çakallar bir anda dağılıverdiler, az uzağımızda yeniden toplandılar, birbirlerine yanaşıp çömeldiler. O denli yanaşmış ve o denli hareketsiz kalmışlardı ki, yalancı ışıkların pervane olduğu küçük bir engel gibi görünüyorlardı.

Arap kervanbaşı, “Ey sahip! Sonunda bu oyunu da öğrendin işte,” dedi; sonra ancak soyunun izin verdiği sıcaklıkta bir kahkaha patlattı. “Çakalların ne istediklerini biliyorsun demek?” diye sordum. “Elbette,” diye yanıtladı; “Bunu bilmeyen yoktur! Araplar dünya üzerinde varolduğundan beri bu makas çölde dolaşmaktadır, dünya varolduğu sürece de dolaşmaya devam edecek. Bu makas buralara gelen her Avrupalıya sunulur; karşılarına çıkan her Avrupalı, çakallar için uygun kişidir. Bu zavallı hayvanlarda bu saçma umut yaşar gider işte, gerçekten akılsız yaratıklar bunlar. Bu yüzden onları severiz, köpeklerimiz gibi severiz, sizinkilerden güzel köpekler. Bak sahip! Develerden biri öldü, onu buraya getirttirdim.”

Dört Arap deve leşini getirip önümüze koydular. Hayvan yere bırakılır bırakılmaz çakalların sesi yükseldi. Kendilerine çeken görünmez iplerin gücüne karşı koyamıyormuş gibi, karınlarının üzerinde sürünerek, bir durup bir hızlanarak yaklaştılar. Arapları, onlardan nefretlerini unutmuşlardı; burunlarının dibinde kokan leş akıllarından her şeyi alıp götürmüştü, büyülenmiş gibiydiler. Bir çakal hemen leşin boynuna atıldı, ustaca atardamarı bulup dişlerini geçirdi. Denetimden çıkmış bir yangını umutsuzca söndürmeye çabalayan küçük bir pompa gibi çalışıyor, gövdesindeki tüm kaslar kabarıp duruyordu. Çok geçmeden tüm çakallar geldiler, leşin üzerinde küçük bir tepe oluşturdular, hepsi ilk çakalın çabasına destek verdiler.

Arap kervanbaşı yaklaştı, dokunduğu yerde yangın çıkaran kamçısını çakalların üzerine sallamaya başladı. Çakallar kafalarını kaldırdılar; biraz sarhoş biraz kendilerinden geçmiş halde, karşılarında dikilen Arapları gördüler. Hemen o anda sırtlarında kamçıyı da hissettiler, davranıp bir boy geriye kaçtılar. Devenin kanı yerde göller yapmış, kokusu çölü tutmuştu, gövdede birçok yerde dişlerin açtığı delikler görünüyordu. Dayanamayıp yeniden yaklaştılar. Kervanbaşı kamçısını havaya kaldırınca eline yapıştım.

“Hakkın var sahip!” dedi. “Bırakalım da mesleklerini yapsınlar. Yola düşme zamanımız da geldi zaten. Ne inanılmaz hayvanlar olduklarını

gördün işte. Nasıl da nefret ediyorlar bizden!”

MADEN OCAĞINI ZİYARET

Mühendislerin en önde gelenleri bugün bizim yanımızda, aşağıdaydılar. Yönetimin son talimatına göre, yeni dehlizler açılacaktı, bu dehlizlerin ilk ölçümlerini yapmak için geldiler. Çok gençler ama birbirlerinden öyle farklılar ki! Bu genç yaşlarına rağmen hepsi de kendi özgün kimliklerini gösteriyorlar, her biri kendi kimliğini özgürce geliştirebilmiş.

Saçları kara, durmadan hareket eden birinin gözleri çevrede velfecri okuyor.

Elinde not defteri taşıyan bir diğeri krokiler çizerek yürüyor, bu arada sağa sola bakıp kıyas yapıyor, notlar alıyor.

Ellerini ceplerine sokup elbiselerini gergin tutan biri dimdik yürüyor; vakur görünümlü fakat dudaklarını kemirmesi, önünde durulamaz şu gençlik sabırsızlığını belli ediyor.

Bir dördüncüsü, üçüncüsüne talep edilmeyen açıklamalarda bulunuyor; üçüncüden kısa boylu olan bu dördüncü, konuştuğunu ayartıp baştan çıkarmaya çabalar gibi diğerinin yanı sıra yürüyor, işaret parmağı hep havada, çevredeki nesnelerle ilgili söylevine hiç ara vermiyor.

Beşinci, rütbe bakımından diğerlerinden önde sanki, yanında kendisiyle birlikte yürüyen birine katlanamaz gibi, durup durup öne fırlıyor ötekilerden, kimi zaman da geride kalıyor, geriye kalanlar adımlarını onun yürüyüşüne göre ayarlıyor. Rengi kalmamış, zayıf birisi, taşıdığı sorumluluktan gözleri çukura kaçmış, çoğu zaman düşünceli duruyor, düşünürken elini alnına dayıyor.

Altıncı ve yedinciler biraz kambur; bunlar yan yana samimi bir sohpet halindeler; buranın bizim maden ocağımız olduğuna şüphe yok, en derin dehlizlerdeki işimiz göz önüne alınmazsa, bu iri kemikli, saçı sakalı çıkmamış, koca burunlu baylar genç din adamları sanılabilir. Biri kedi gibi tıslayarak gülüyor sıklıkla, durmaksızın gülümseyen diğeri konuşmasına ara vermiyor, boştaki eliyle konuşmasını destekliyor. Bu bayların ikisi de mevkilerinden öyle eminler ki, genç yaşlarına rağmen madenimize öyle

hizmetlerde bulunmuş olmalılar ki, burada, böyle önemli bir araştırma gezisinde, şeflerinin gözü önünde, sadece kendilerini ilgilendiren, hiç değilse şu andaki vazifeleriyle ilgisi olmayan sorunları böyle ciddiyetle tartışabiliyorlar. Yoksa bu mühendisler o gülüp durmalarına rağmen gözlerinden en ufak bir ayrıntıyı bile kaçırmayacak denli yetenekliler mi acaba? Bu türden insanlara dair bir yargıda bulunmak epeyi güç.

Ne var ki, kesin olan bir şey var: Sekizinci mühendis, bu iki beyle karşılaştırılamayacak kadar çok, hatta diğerlerinden de çok işine vermiş kendini. Her gördüğünü yoklamadan, cebine sokup çıkararak koruduğu çekiciyle tıklatmaktan geçmiyor. Temiz giysilerinin battığına aldırmadan toz toprağın içine diz çöküyor, elindeki çekici yere yavaşça vuruyor, sonra kalkıp ilerliyor, biraz sonra duvarları ve tavanı çekiçle yokluyor. Bir keresinde öyle boylu boyunca yere uzanıp kaldı, başına bir kaza gelmiş olmasından çekindik, neyse ki o ince uzun gövdesiyle hemen ayağa dikiliverdi; anlaşılan yeni bir incelemede bulunmuştu. Sözde, maden ocağımızı en küçük taşlarına kadar tanıyoruz ama bu mühendisin hala neyi incelediğini anlayabilmiş değiliz.

Dokuzuncu, bir çocuk arabası itip duruyor, araba ölçüm aletleriyle dolu. Öyle pahalı aletler ki bunlar, pamuklarla sarılmış hepsi de. Bu arabayı bir uşak itmeli ama bu görev de mühendise verilmiş anlaşılan, mühendis de bu işi severek yapıyor. Yanılmıyorsam, bu mühendislerin en genç olanı; belki bu araçları kullanmayı hiç bilmiyor, yine de gözlerini aletlerden bir an olsun ayırmıyor, bu yüzden kimi zaman arabayı duvarlara çarpma tehlikesi atlatıyor.

Başka bir mühendis de arabanın yanında yürüyüp bu çarpma tehlikelerini savuşturuyor. Bu araçları iyi tanıdığı hemen belli oluyor, bunların korunmasıyla görevli olanın o olduğu anlaşılıyor çok geçmeden. Ara sıra arabayı durdurmaya gerek görmeden bir aleti çekip alıyor, sağını solunu kurcalıyor, şöyle bir sallayıp üzerine tık tık vuruyor, kulağına dayanıp dinliyor, sonunda uzaktan ne olduğunu seçemediğimiz bu aleti özenle yine yerine bırakıyor; o bunları yaparken aracı iten mühendis durup onu bekliyor. Bu mühendise zorba denebilirse de, araçlar için bir zorbalık bu. Araba bize on adım uzaktayken bizden sessiz parmak işaretleriyle

çekilmemizi istiyor, çekilebileceğimiz bir boşluk olmasa da onun isteklerine uymamız gerekiyor.

Bu beylerin ardından, elini kolunu sallayan uşak geliyor. O derin bilgileri göz önüne alındığında hiç de şaşırtıcı olmayan biçimde tevazu gösteren mühendislerin aksine, uşağın karakteri büyüklenmeden ibaret sanki. Bir elini arkasına atmış, öbür eliyle üniformasının parlak düğmelerini ya da pahalı kumaşını sıvazlayarak sağa sola bakıyor, başını eğip vermediğimiz selamlarımıza karşılık veriyor, kimi zaman selam verip vermediğimiz anlamamış fakat bunu araştıracak zamanı yokmuş gibi davranıyor. Bizim ona selam verdiğimiz yok elbette, onu gördüğümüz zaman bir maden işletmesi şirketinde uşaklık etmenin kötü bir şey olduğuna inanasımız gelmiyor. Arkasından gülüyoruz ama değil bizim gülmemiz, gök gürlemesi bile bu adamı geriye dönüp baktıramayacağı için, ona anlaşılması güç bir insan olarak bakıp saygımızı eksik etmiyoruz.

Bugün ocakta çalışma olmaz artık, çalışma arası çok uzun sürdü; böyle ziyaretler çalışma düşüncesini insanın aklından uzaklaştırıyor. Beyler yeni açılması tasarlanan dehlizin karanlığında uzaklaşırken arkalarından bakmak eğlenceli ama karanlıkta pek çabuk yitiyorlar. Bizim vardiyanın işi de az sonra bitiyor, beylerin çıkışlarını göremeyeceğimiz anlamına geliyor bu.

EN YAKIN KÖY

Dedem hep anlatırdı: “Yaşam, şaşkınlık verecek denli kısa. Belleğimi zorluyorum, örneğin bir ata atlayan bir delikanlının, kötü rastlantıları hiç hesaba katmasak da, mutlu bir akışla ilerleyecek sıradan bir yaşamın yetersiz kalabileceğinden korkmadan, en yakın köye gitme kararını nasıl alabildiğine şaşırıyorum şimdi.”

İMPARATORUN HABERİ

Şöyle anlatılır: İmparator sana, tek başına sana, sen zavallı bendesine, İmparator güneşinden çok ama çok uzaklara kaçmak zorunda kalan minicik gölgeye, doğrudan sana, yattığı ölüm döşeğinden bir haber yollamıştır. Yatağının başucunda diz çöken ulağının kulağına fısıldamıştır bu haberi, onun anladığına emin olmak için, yeniden kendi kulağına fısıldamıştır sonra, en sonunda, başını sallayarak anlaşılan doğruluğunu onaylamıştır. Çevredeki duvarlar yıkılıp, sarayı çepeçevre saran merdivenlere toplanıp ölümü izleyen ekabir sınıfla arasında tek engel bırakılmayan İmparator, ulağı haberi ulaştırmak için salmıştır. Ulak hemen yola düşer, gücü kuvveti yerinde, yorulmak bilmez bir adamdır; bir bu kolunu bir diğerini kaldırıp kalabalığı yarar geçer. Karşılaştığı direnişleri aşmak için göğsüne işlenmiş güneş armasını göstermesi yeterlidir, kimseye gösterilmeyecek kolaylıklar ona gösterilir. Fakat kalabalık öyle büyüktür, geçilen odalar öyle çoktur ki, bir türlü kurtulamaz. Kurtulabilse kuş gibi uçup gelecek, sen onun yumruğunun sesini kapında işiteceksin, ne yazık ki, boşuna uğraşıyor, hala sarayın en içindeki odaları aşmaya çabalıyor. Ne yaparsa yapsın, bu odaları geçemeyecek, geçse de başarmış olmayacak, bu kez merdivenleri aşması gerekecek, merdivenleri inse de başaramayacak, bu kez avluları kat etmesi gerekecek, diyelim bunu da başardı, birinci sarayı da içeren ikinci sarayın duvarları çıkacak karşısına, yine merdivenler, yine avlular, bin yıl sürecek bir koşuşturma. En sonunda, kendini en dıştaki kapıdan da kurtarabilirse, bunu asla yapamasa da yapabildiğini varsayalım, bir bakacak ki, karşısında koca başkent dikiliyor, dünyanın merkezinde duran, tortusu bile dağ gibi büyük başkent; başkentin içinden bir yol bulup geçmek olanaksızdır, hele elinizde bir ölünün haberini taşırken! Ya sen? Pencerenin önünde akşama dek oturur, İmparatorun haberini hayal edersin

EVİN BEYİNİN TASASI

Odradek'in Slav dillerinden geldiğini söyleyerek sözcüğün anlamını açıklamaya çalışıyor kimileri. Kimileri de Almanca kökenli olduğu, Slav dillerinden de etkilendiği iddiasında. Bu iki açıklama da kesin değil, bu yüzden ikisinin de doğrudan uzak olduğunu söylemekle haksızlık edilmiş olunmaz herhalde; şu da var ki, iki açıklama da sözcüğün anlamını vermekte yetersiz kalıyor.

Eğer Odradek adında bir nesne gerçekten var olmasa, böyle araştırmalarla uğraşacak kim bulunurdu? Duyduğumuzda, önce yıldız biçiminde, yassı bir iplik makarası olduğunu zannedersiniz; gerçekten de, üzerine iplik sarılmış gibidir fakat bunlar sonsuz renk ve çeşitlilikte, birbirine düğümlenmiş, dolanmış, eski ve kopuk iplik parçalarıdır sadece. Üstelik makara olmakla kalmaz Odradek; yıldızın tam ortasından çapraz bir çubuk çıkar, bir başkası dik açıyla buna eklemlenir. Bir ayak bu dik açıyla gelen çubuk, ikici ayak yıldızın kollarından biri olarak, nesne ayakta da durabilir.

Söz konusu nesnenin eski zamanlarla anlamlı bir biçim taşıyıp şimdi parçalarına ayrıldığı da sanılabilir, nedir, bu da doğru olmayabilir, en azından bu iddiayı doğrulayan bir kanıtımız yok, nesnenin hiçbir yerinde andığımız parçalanma ya da kırılmayı gösteren bir iz bulamıyoruz. Her yönüyle saçma olan bu nesnenin kendisine özgü bir bütünlüğü var. Hem epeyi hareketli olup bir türlü ele avuca sığmadığından, üzerine daha çok konuşmak da mümkün değil.

Bazen tavan arasında, bazen merdivenlerde, bazen koridorda, hatta holde bulunuyor, aylar boyunca yitip gittiği de oluyor, sanırım o günlerde başka evlere göç etmiş oluyor fakat önünde sonunda bizim eve dönüyor mutlaka. Kimi zaman kapıdan çıkıp, aşağıda, merdiven korkuluğuna yaslanmış bekleyen onu gördü mü, konuşmadan duramıyor insan. Elbette yanıtlaması güç sorular sorulmuyor ona, öyle ufacık bir şeye güç sorular sorulamaz, hep çocukmuş gibi davranılıyor ona. “Adın ne?” diye soruluyor, “Odradek,” diyor o. “Nerede oturuyorsun?” denince, “Belli bir adresim yok,” diye yanıtlıyor, ardından gülüyor. Ancak ciğerleri kullanmadan başarılacak, düşen yaprakların çıtırdaması gibi bir gülüş bu. Çoğu kez, konuşma burada

kesiliyor, bu yanıtları almak bile mümkün olmuyor kimi zaman; tahtadan görünümüne yaraşan suskunlukla, uzun sessizliklere gömülüyor Odradek.

Kendi kendime, “Bunun sonu nereye varır?” diye soruyorum hep, “Ölür mü bir gün?” ölümlü nesnelerin kendince amaçları, bir tür etkinliği olur, bu etkinliğin içinde, oraya buraya sürtünerek ufalanıp giderler, gel gör ki, Odradek için söz konusu değil bunlar. Demem o ki, uzaktaki bir gün ardına çocuklarını, torunlarını takmış, merdivenleri teker yuvar inmesi mümkün mü acaba? Kuşkusuz, kimseye en ufak zararı yok, ne var ki, ben öldükten sonra bile yaşamını sürdüreceğini düşününce kahrımdan çıldırıyorum.

ON BİR OĞUL

On bir oğlum var. Birinci oğlum, uzaktan bakıldığında hiç de gösterişli durmuyor, yine de sakin huylu ve akıllıdır; evet, onu da ötekiler kadar seviyorum ama ona pek değer verdiğim söylenemez. Sanki fazla dar görüşlü; sağına soluna, hatta ilerisine baktığı söylenemez, hep aynı dar çemberin içinde dönerek düşünüyor; bu çemberin dışına çıkamıyor bir türlü.

İkinci oğlumun endamı yerinde, yakışıklı, boyu posu sağlamdır; hele eskrimciler gibi poz verdiğinde ona hayran olmamak elde değil. En az birinci oğlum kadar zeki, üstelik çok gezip çok yer gördüğü için deneyimi de var; bu denli çok dolaştığı için kendi toprağını diğer oğullarımdan iyi tanıyor. Ne var ki, diğerlerine üstünlüğünü bu gezi deneyimine bağlamak anlamsız olur; hayır, hiç de bundan değil onun üstünlüğü; bu oğlumu diğerlerinden ayıran, herkesçe övülmesini sağlayan benzersiz özellik, havada sayılamayacak denli çok parende atmasına rağmen bedenini akla sığmayacak denli iyi denetleyerek, ustalıkla suya dalmasıdır. O atlama tahtasının ucunda gözüktüğünde, onu taklit etmeye yelteneceklerin ne cesareti kalıyor ne de hevesi; atlamaya kalkmaktansa atlama tahtasına oturup af diler gibi ellerini havaya kaldırmakla yetiniyorlar. Aslında böyle bir oğula sahip olduğum için kıvanmam gerekse de, onunla ilişkimin sağlıklı olduğu söylenemez. Durmaksızın kırptığı sol gözü sağ gözünden ufak; elbette bu küçük bir özür, zaten yüzüne o cesur ifadeyi veren de bu özür. Yaradılışından gelen içedönüklüğü hesaba katıldığında, kırpılıp duran bu gözdeki özrü fark eden çıkmıyor pek. Ben babasıyım ama çoğu zaman fark edemiyorum. Üzüldüğüm, çocuğumun bu önemsiz özrü değil, onun ruhunda yer eden, yuvalandığı yere her nasıl olduysa uygun düşen, kanına yer eden şu zehir, ancak benim görebildiğim şu eksiklik, herhangi bir yeteneği geliştirebilmekten acizlik. Şu da var ki, onu benim gerçek oğlum yapan da bu acizliği; bu acizlik bütün ailemizde yer etmiş bir özelliktir; ne yazık ki bu acizlik sadece ikinci oğlumda kendini bu denli açığa vuruyor.

Üçüncü oğlum da yakışıklıdır; fakat onun yakışıklılığı sıradan değildir, ancak bir sanatçıya yaraşır boyutlardadır. Güzelce kıvrılan bir ağız, hülyalı bakan gözler, ancak gerisine çekilmiş pilili bir perdenin önünde etkili

olabilecek bir baş, alabildiğine öne fırlamış bir göğüs kafesi, kolayca kalkan ama daha da kolay inen eller, bunca yükü taşımakta zorlandıkları için naz yapan bacaklar. Bir de şu sesi; tok denemez bu sese, müzikle haşır neşir olanları bir an yanıltıp kulak kabarttıracak denli aldatıcı olabiliyor, ne yazık ki, sürekli değil, hemen nefesi tükeniyor oğlumun. Onu bir seyirci topluluğunun önüne çıkarmak çekici gelse de, herkesten saklamak daha iyi yine de; zaten onun beni hiçbir şey için zorladığı yok. Beni zorlamaması eksiklerini bildiğinden değil; sadece saflığından. Üstelik yaşayıp gittiğimiz zamana yabancı gibi duruyor, hatta zaman zaman kendisini hiç tanımadığı bir aileden gelmiş gibi hissediyor; böyle anlarda onu neşelendirmek mümkün olmuyor.

En cana yakınları dördüncü oğlum. O yaşadığımız zamanın çocuğu; herkesle rahat anlaşıyor, insanlarla aynı zemine ayak basıyor, konuştuğunda herkes onu onaylıyor. Uçarı kimliğini, hareketlerindeki bağımsızlığı, pervasız yargılarını, bu onaylamanın yoğunluğuna borçlu belki. Onun sözlerini tekrarlamak gereksinimi duyuyor insan, yalnızca kimi sözlerini elbette; eğer tüm sözlerini tekrarlarsanız, taşıdıkları ağırlığın ne denli az olduğu hemen ortaya çıkıveriyor. O, çok yükseklerden herkesi hayran bırakan bir süzülüşle atlayan, havayı kırlangıçlar gibi yararak inen fakat sonunda, acınası bir düşüşle kuru toprağa çakılan biri. Sadece bir hiç. Bunları düşününce, onun yakışıklılığını düşünmek bile acı veriyor bana.

Beşinci oğlum iyi yürekli ve sevimlidir; az söz verir, verdiği zaman da tutar; varlığıyla yokluğu arasında fark yok, onunla birlikteyken yalnız hissediyor kendini insan. Fakat çevresinde belli bir saygınlığı var. Bunu nasıl becerdiğini sormayın bana, verecek yanıtım yok. Sanırım masumiyet denen şey, dünya işleri arasında kendine bir yol bulabiliyor, beşinci oğlumda da bu masumiyetten var işte. Aslında aşırı bir masumiyet. Çevresine karşı pek kibar. Aslında aşırı kibar. Benim yanımda onu övmeye başladıklarında kendimi bayağı kötü hissediyorum. Oğlumu, övgüye bu denli kesinlikle layık olan birini övmek, övgü denen şeyin içini boşaltmaktır biraz da.

Henüz ilk anda, altıncı oğlum, hepsinden daha derin düşünür gibi. Başı önde duruyor hep, ne yazık ki, boşboğazın teki. Bu nedenle kimse onun yanına sokulmuyor. Altta kalırsa hüznünün önünü almak mümkün değil; bir

de üste çıkarsa, hemen boşboğazlığını kullanıp yerini sağlam tutmaya çalışıyor. Onda önü kesilmesi olanaksız bir tutku olduğunu inkar edemem; çoğu zaman, gündüz düşleri görür gibi, kendine düşünceleri arasından bir yol bulmaya çabalıyor. Sağlıklı olduğu kimi zamanlarda, böyle çabaladığı anlarda hep sağlıklı oluyor zaten, hava biraz karanlıksa sendelediği olmuştur; fakat yardıma gereksinim duymuyor hiç, düştüğü görülmüş şey değildir. Sanırım bedenimin gelişimini tamamlamış olmasından dolayı düşmüyor, yaşına göre epey gelişmiş bir çocuk. Ne var ki, bu gelişmişlik, el ve ayaklar gibi ayrıntılardaki güzelliğe rağmen, bedenine genel bir çirkinlik veriyor.

Yedinci oğlum, hepsinden çok benim oğlum. Onun değerini anlamaktan acizler, kendine özgü şakalarını kimse anlamıyor. Bakın ona aşırı değer vermiyorum, değersiz biri olduğunun farkındayım pekala; çevresinin tek kusuru onu anlamamak olsa, çevresi değerinden bir şey yitirmiş olmazdı. Şu da var ki, aile çevresi içinde bu oğlum olmadan duramam. Geleceğe yönelik bir kuşkusu ve hiç azalmayan yüksek bir saygısı var, bunları bir arada tutmayı da beceriyor. Fakat bu bir arada tuttuğu şeylerle ne yapması gerektiğine dair en ufak bir fikri bile yok; ondaki yetenek öyle umut ve cesaret verici, fakat o gelecek çarkını döndürmekten öyle uzak ki! Dilekler gerçek olacağa benzemiyorlar. Benim için hemen anlaşılır fakat çevresinin yargılarına taban tabana zıt biçimde, kendisinden çok memnun olarak dolaşıp duruyor; üstelik kızlarla hiç ilgilenmemesine rağmen bu neşesi kesilmiyor.

Sekizincisi, benim en sorunlu oğlum, baktığımda sorunlu olması için bir neden bulamasam da böyle bu. Ona bir baba sevgisiyle bağlı olma zorunluluğuma rağmen bana bir yabancıymışım gibi bakıyor. Zamanla pek çok şey yolunu buldu; eskiden olsa, onun aklıma gelmesi bile içimi titretirdi. Benimle bağlarını koparıp kendi yoluna gitti. Küçük bir çocukken cılız olan bacakları güçlendiyse eğer, zayıf fakat hareketli bedeni ve elbette burnunun dikine gidişiyle, kendisine uygun bir yol seçecektir. Çoğu zaman onu yanıma çağırmak, ne durumda olduğunu, neden babasından bu denli uzakta yaşadığını sorup öğrenmek geliyor içimden; nedir, öyle uzun süredir, öyle uzağımda yaşamını kurmuş ki, her şey olduğu gibi kalabilir. Sağdan soldan işittiğime göre, oğullarım arasında tek top sakal bırakan o; öyle ufak tefek birine top sakal hiç yakışmaz oysa.

Dokuzuncu oğlum hep şık giyinir, kadınlara pek hoş bakar. Bu bakışlarının hoşluğuyla beni bile kandırabiliyor kimi zaman; oysa ben onun gözlerindeki ayartıcı parıltının ıslak bir süngerle bile silinebileceğini biliyorum. Bu oğlumun bir iyi yanı varsa, bakışlarını kullanıp çevresindekileri kandırmaya çalışmıyor hiç. Kanepeye yatsın, ona kimse dokunmasın, yaşam boyu tavana bakıp dursun, daha ne ister? Yattığı yerde gözlerini kapatıp dinlendiriyor hatta. Pek sevdiği yatış halinde konuşmayı seviyor, yattığı halde iyi de konuşuyor; lafı uzatmadan, basit ve örneklerle… Ne var ki, sözlerin dönüp dolaştıkları alan öyle dar ki; bu alandan biraz olsun uzaklaştığında içleri boşalıveriyor sözlerinin, kaçınılmaz bir şey bu. Böyle boş konuşma diye işaret yapmaya kalksam da, o uykulu gözleriyle beni göremeyecek olması ne yazık.

Onuncu oğlumu ikiyüzlü olarak tanıyorlar. Bunu ne kabul edebilirim ne de reddedebilirim. Şu bir gerçek, düğmeleri sıkıca iliklenmiş bir frak, tek bir mimik göstermeyen bir yüz, çok değil, biraz öne çıkık bir çene, gözlerinin üzerine düşmüş göz kapakları, kimi zaman ağzına götürdüğü iki parmağıyla yaklaştığını görenler, yaşından çok ilerdeki bu görkeme bakıp onun ikiyüzlü olduğunu düşüneceklerdir doğal olarak. Fakat konuşmasına kulak kabartıldığında; akla yakın, üzerinde düşünülmüş, gereğinden uzun olmamasına özen gösterilen, hayret uyandırıcı bir canlılıkla ilerleyen, doğallıkla neşeyi şaşırtıcı biçimde harmanlayan bir konuşma olduğu görülecek; neredeyse onu ayakta tutacak denli uyumlu bir konuşma. Çok zeki geçinip oğluma iğrenerek bakanlar, onun konuşmasından etkilendiklerini itiraf etmişlerdir. Ne var ki, dış görünüşüne hiç aldırmayıp konuşmasını ikiyüzlü bulanlar da var. Ben, babası, bu konuda bir yargıda bulunmak istemem; şunu söylemekle yetineyim: İkinci kümedeki kişiler, ilk kümedekilerden daha saygın kişilerdir.

On birinci oğlum narin birisi, oğullarım arasında en güçsüzü o. Fakat güçsüzlüğü yanıltıcı, kimi zaman çok güçlü bir kararlılık sergileyebiliyor; yine de, bu anlarda bile kararlılığının temelinde güçsüzlük yatıyor. Onun güçsüzlüğüne utanılacak bir şey olarak bakmamak gerek; uçmak gereksinimi de güçsüzlükten kaynaklanmaz mı, uçmak bocalamak, karasızca kanat çırpmaktan başka nedir? Oğlumda da benzer bir hal var. Onun özelliklerini onaylamıyorum elbette, bunlar ailemizin sonunu hazırlayabilecek özellikler. Bana, “Giderken seni de yanıma alacağım

baba," der gibi baktığında içimden ona, "Güveneceğim son kişi sensin," demek geliyor. İşte o anda bakışlarında, "Hiç olmazsa sonuncu olarak güveniyorsun," anlamı seziliyor.

Bunlar benim on bir oğlum.

KARDEŞ KATİLİ

Elimizdeki kanıtlara göre, cinayet aşağıdaki gibi işlenmiştir:

Katil Schmar, ayın göründüğü bir gece saat dokuza gelirken köşeye gelip dikilmeye başlıyor. Kurban Wese, işyerinin bulunduğu sokaktan oturduğu sokağa giderken, bu köşeden geçmek zorundadır.

Hava, insanı derinden titretecek denli soğuk fakat Schmar’ın üzerinde ince, mavi bir elbise var sadece, üstelik ceketinin düğmelerini de iliklememiş. Soğuğa falan aldırdığı yok, köşede dönüp duruyor bir başına. Kamayla mutfak bıçağı arasında bir cinayet aletini kınından sıyırmış, kabzasını sıkıca kavramış; bıçağı ay ışığında gözden geçiriyor. Işıl ışıl parıldasa da bıçak, Schmar yetersiz buluyor bunu, kaldırım taşlarında deniyor bir de, kıvılcımlar saçıyor bıçak. Bıçağı taşlara vurduğu an bir pişmanlık duyuyor, körlenen ağzı bilemek için çizmesinin tabanına keman yayı gibi sürtüyor, beri yandan da, tek ayak üzerinde dikilip gövdesini öne eğmiş, hem bıçağın çizmeye sürtünmesinin sesine hem de yazgının kurbanıyla yolunu kesiştireceği sokağa kulak veriyor.

Fakat, hemen oradaki evin ikinci kat penceresinden onu izleyen Pallas adındaki emekli, neden sesini çıkarmadan bekliyor? İnsan denen yaratık, çözülmesi güç bir muamma! Ropdöşambrının yakasını kaldırmış, kuşağı göbeğinin üzerinden bağlamış Pallas, başını sallayarak sokağa bakıyor.

Sokağın karşısında, beş ev ilerde, sırtında geceliği, geceliğin üzerinde tilki kürküyle Bayan Wese, alışılmıştan geç saate kalan kocasının yolunu gözlüyor.

Derken, Wese’nin işyerinin kapısına takılı çıngırağın çaldığı işitiliyor, kapı çıngırakları için çok gür bir ses şehre dağılıyor, gökyüzüne yükseliyor, o gece fazla mesai yapan Wese sokakta görülmüş değil henüz, sadece o çıngırak sesi iş yerinden ayrıldığını haber veriyor, kaldırımlar Wese’nin sessiz adımlarını saymaya başlıyor artık.

Pallas pencereden dışarı sarkıyor, her şeyi görmek niyetinde. Bayan Wese çıngırağı duyunca rahatlamış, pencereden çekiliyor. Schmar ise diz çöküyor

yere, gövdesinde açıkta kalan yerleri, elleri ve yüzünü taşlara bastırıyor; herkes üşürken o bu denli yangınlar içinde.

Wese iki sokağın sınırında duruyor, sadece bastonu diğer sokağa geçmiş o an, öyle durmak geliyor içinden. Gökyüzünün gece aldığı lacivert rengin çekiciliğine kapılmış, her şeyden habersiz, saçlarını karıştırarak göğe bakıyor, geleceğine dair tek bir haber kıpırtısı göstermeyen göğe. O saçma, akılla açıklanamaz yerini koruyor her şey. Aslında yoluna gitmesi gereken Wese, doğruca Schmar'ın bıçağına doğru ilerliyor.

Parmak uçlarına kalkıp dimdik tuttuğu bıçağı havaya kaldıran Schmar, “Wese!” diye bağırıyor; “Wese! Karın Julia bu gece nafile bekleyecek seni!” Wese'nin boynuna önce sağ, sonra soldan saplıyor bıçağı, daha sonra, karnına, hayli derinlere daldırıyor. Wese, şişlenmiş lağım fareleri nasıl haykırırsa, işte öyle sesler çıkarıyor.

Schmar, “Bitti!” diyor, bıçağı, artık işine yaramayacak bu kanlı yükü kaldırıp önünde durduğu evin duvarına fırlatıyor. “Cinayetle gelen mutluluk! Yabancı kan akıtılınca duyulan hafiflik, neredeyse kanatlanma! Wese, gece kuşu seni, içki arkadaşım! İşte yere serilmiş, kanın yavaşça boşalırken can veriyorsun. İçi kan dolu bir kase olmadığına üzülüyorum şimdi, üzerine oturup, tüm kanı boşaltıp, seni tümüyle yok etmek mümkün değil. Her düşlediğini yapamıyor insan, her düş çiçek açmıyor, senden geriye kalan külçe yok olmadığı gibi, tekme yemeye amade, yatıp duruyor işte. Fakat bu duruşunla bana sorduğun suskun soru ne?”

Pallas, heyecandan titreyerek inip iki kanadını birden açtığı kapıya dikilmiş, “Schmar! Schmar! Her şeyi gördüm ben, her şeyi'” diye haykırıyor. Birbirlerini süzüyorlar. Pallas bununla yetiniyor, Schmar ne yapacağını bilemez gibi.

Çevresini saran kalabalıkla birlikte Bayan Wese geliyor, yüzü korkusundan kocamış. Kürkünün önü açılıyor, kocasının üzerine atılıyor, gecelikli beden Wese'ye, onların üzerini mezarları bürüyen otlar gibi örten kürkse kalabalığa aittir.

Schmar kusma isteğine, dişlerini sıkarak, güçlükle karşı koyuyor, gelen polisin omzuna gömüyor başını; polis Schmar'ı alıyor, çevik adımlarla

uzaklaştırıyor oradan.

BİR DÜŞ

Josef K. düş görüyordu.

Öyle güzeldi ki gün, K.'nın canı gezmek istedi. Fakat iki adım bile atamadan mezarlıkta buldu kendini. Hiç de kestirme sayılmayacak, kıvrıla kıvrıla giden yapay yollar uzanıyordu önünde, nedir, Josef K. bu yollarda, şaşkınlık veren bir hızla akan bir ırmak gibi, sağa sola savrulmadan, kayarcasına süzülüyordu. Bir mezarın tümseğini çok uzaklardan kestirmişti gözüne, tümseğin önünde duracaktı. Orası K.'yı çekiyor, ne denli hızlanırsa hızlansın yavaş ilerlediğini sanıyordu. Tümseği açık seçik göremiyor, rüzgarda katlanıp birbirine sertçe vuran bayraklar önünü kapatıyordu. Bayrakları taşıyanlar da görülmüyordu fakat tümseğin çevresinde büyük bir eğlence düzenlenmiş izlenimi ediniyordu insan.

K. hala uzaklara bakarken, mezarın yanında olduğunu fark etti birdenbire; neredeyse yolun kıyısındaki mezarı görmeden geçip gidecekti. Sıçrayıp otların arasına atladı; toprak boşta kalan ayaklarının altında hızla akıp gittiğinden dengesini yitirdi, tam mezarın önüne kapaklandı. Mezarın ardında dikilmiş iki adam üzeri yazılı bir taşı havada tutuyorlardı. K.'nın oraya geldiği anda, taşı yere sapladılar, taş saplandığı yerde, sanki beton dökülerek sabitlenmiş gibi, sapasağlam dikildi. Çalıların arasından K.'nın kitabe yazarı olduğunu sezinlediği üçüncü bir adam belirdi; ayağındaki pantolon ve tam iliklenmemiş gömleğinden başka giysisi yoktu adamın üzerinde; başına kadife bere geçiren adam mezara doğru yaklaşırken, elindeki kalemle havaya şekiller çizmeye başladı.

Taşın başındaki bir yere kalemle yazmaya koyuldu; taş epeyi yüksek olduğundan, adam çalışırken eğilmek zorunda kalmıyordu. Yine de ileri uzanmak zorundaydı, çünkü üzerine basılmaması gereken mezar, taşla onun arasında duruyordu; bu yüzden parmaklarının ucunda yükseliyor, dengesini sağlamak için sol eliyle taşa abanıyordu. Sadece kalemini kullanarak ve ustaca çalışarak, taşın üzerine yaldızlı harflerle "Burada Yatan" sözcüklerini kazıdı. Temiz, güzel bir yazıyla hak edilmiş harfler som altındandı. Sözcükleri yazınca, dönüp K.'ya baktı adam. K. kitabenin geri kalanının yazılmasını sabırsızlıkla beklediğinden, adama aldırmadan taşa bakmayı

sürdürüyordu. Adam da işini tamamlamak istedi ama yapamadı, onu engelleyen bir şey vardı, kalem elinde sarktı, dönüp K.'ya baktı. K. da adama bakıyordu artık, onun kararsızlığını sezmiş fakat bunun nedenini bulamamıştı. Adamın o canlı hareketleri donmuştu sanki. K. da ne yağacağını bilmez haldeydi, çaresizlikle birbirlerine baktılar, aralarında bir türlü gideremedikleri bir yanlış anlama oluşmuştu. O sırada mezarlıktaki kilisenin çanı çalmaya başladı fakat adam elini kaldırıp bir işaret verince sustu. Biraz sonra, yavaşça, yeniden çalmaya başladı, çağrıya benzer tınısı kalmamıştı, hemen sustu zaten, belki de sesinin nasıl çıktığını merak etmişti sadece. Adamın hali K.'ya dokundu, eliyle yüzünü kapayıp hıçkırarak ağlamaya başladı. K. yatışana dek beklemek niyetindeki adam, başka çıkar yol bulamayınca, yazma işine döndü. Taşa çizilen henüz ilk çizgi K.'nın kurtuluşu oldu, adamın bu çizgiyi kazımak için çok zorlandığı hemen belli oluyordu; yazı öncekiler kadar güzel değildi, öncelikle altın yaldızı yoktu, soluk, sarsak bir uzanışla duruyordu taşın üzerinde. Bu bir J harfiydi, orantısız bir büyüklüğü vardı, harf tam biterken adam ayağını hırsla yere vurdu, ayağı tümseğe daldı, her yana toz toprak dağıldı. Sonunda adamı anladı K., ondan özür dileyerek zaman yitirmedi, parmaklarıyla toprağı kazmaya koyuldu, toprak hiç direnmiyor, sanki her şey önceden hazırlanmış gibi tümsek eriyip gidiyordu. Tümseğin altından sert eğimli duvarlarla çevrilmiş bir çukur belirdi, güçlü bir rüzgar K.'yı ters çevirip çukurun içine yuvarladı. O, dipsiz derinliklerde, başını dimdik tutarak yiterken, yukarıda, taşa mükemmel süslemelerle kazınmış adı görünüp geçti.

Josef K., bu görüntünün güzelliğiyle adeta sarhoş olarak uyandı.

AKADEMİ İÇİN BİR RAPOR

Sayın akademi üyeleri!

Geçmişimdeki maymun hayatımla ilgili bir rapor hazırlamak ve sunmak için buraya davet ederek bana büyük şeref verdiniz.

Yine de, bu davetinize üzülerek icabet edemeyeceğim. Maymun yaşamım sona ereli aşağı yukarı beş yıl kadar oluyor. Takvim hesabına göre kısa görünebilirse de, zamanı benim gibi hızla harcayanlar için büyük süre. Bu sürenin eşi menendi bulunmayan insanlar, pek faydalı nasihatler, orkestra müziği ve alkışlar arasında geçtiğini itiraf etmeliyim, yine de, yalnızdım; bana eşlik edenlerin hepsi, davranışlarımı izlemek için biraz uzakta durmayı seçmişlerdi. Eğer kökenimdekilere, çocukluğumdan kalanlara bağlı kalmakta ısrar etseydim, inanın bana, başarılı olamazdım. İtaat etmekten kaçınamadığım tek yasa, aklınıza gelebilecek her türlü inattan kaçınmak oldu; ben, özgür bir maymun iken, bu boyunduruğa girmeye gönüllü oldum. Fakat bu gönüllülük, anılarımın kapısının bir daha açılmamak üzere kapanmasına yol açtı. Önceleri, insanlar izin verdiği takdirde gidebileceğim, yerle göğün birleştiği noktadaki o kapı, kırbaç yardımıyla ilerleyen eğitimim süresince giderek daha çok kapandı; insanlar arasındaki hayatımda gün geçtikçe daha rahat ve daha tutuklu olmaya başladım; geçmişimden gelen rüzgar zamanla dindi, bugün ayaklarıma vuran hoş bir esintiden gayrısı değil artık; benim bir zamanlar geçtiğim, rüzgarın esip geldiği kapı öyle küçük ki bugün, gücüm elverse de geri dönüp o kapıya dek ulaşsam bile, ancak üzerimdeki postu yüzüp atarak geçebilirim içinden. Açık konuşmak gerekirse, siz de maymunluğunuzu bıraksanız, ancak benim olduğum kadar uzaklaşabilirdiniz geçmişinizden. Topuklarımdaki gıdıklanmayı sorarsanız; küçücük şempanzelerden heybetli Aşil’e dek, dünya üzerinde topuğu gıdıklanmayan bir mahluk var mıdır?

Sınırları dar tutmak kaydıyla, arzunuzu yerine getirmek isterim, hatta bundan büyük zevk alacağımı da itiraf ederim. Öğrendiğim ilk şey, tokalaşmaktı; tokalaşmak samimiyet delili olduğuna göre, kariyerimde en yüksek noktaya geldiğim bugünde, ben de samimi itiraflarda bulunayım. Akademi için bilinmedik bir şey söyleyecek değilim, benden

beklediklerinize ve benim istesem de anlatamayacaklarıma çok uzak şeyler bunlar; varsın olsun, eski bir maymunun hangi yollardan geçerek insan dünyasına ayak bastığını biraz açıklayabilirim hiç olmazsa. Şunu da göz ardı etmeyiniz lütfen, eğer böyle sağlam bir mevki edinmesem ve uygar dünyanın her varyetesinde iş bulabileceğimden böyle emin olmasam, bu önemsiz lakırdıları bile bu kadar rahat söyleyemezdim.

Altın Sahili'ndenim ben. Başkaları anlatmasaydı nasıl yakalandığımı bile öğrenemeyecektim. Laf arasında söylemeden geçemeyeceğim, o günden beri epeyce şarap şişesinin dibini beraber bulduğumuz insanın sahibi olduğu Hagenbeck şirketinden bir avcı gurubu sahilde pusuya yatmış o gün. Akşama doğru ben de soydaşlarıma katılarak su içmeye inmiştim. Üzerimize ateş açıldı, vurula vurula bir tek ben vuruldum, üstelik iki kurşun birden yedim.

Bir kurşun yanağıma denk geldi. Açılan yara derin değildi ama bana kocaman, kıpkırmızı bir iz bıraktı; bir maymunun uydurduğu şu yakışıksız Kırmızı Peter lakabı o günden sonra yapıştı üzerime; hani geçenlerde ölen, iyi eğitimi sayesinde ufak bir ün kazanan Peter adlı maymundan ayırt edilmem için, bu lekeden başka kullanılacak şey yokmuş gibi; bunu da laf buraya gelmişken söylemeden duramadım.

İkici kurşun kalçamın altına isabet etmişti. Onun açtığı yara derindi, bugün biraz topallıyorsam bu yara yüzündendir. Geçenlerde bir gazetede, hani şu işleri güçleri yok gibi benimle uğraşan yazarlardan birinin yazısında okudum: İçimdeki maymun henüz tam olarak ölmemiş; buna delil olarak da, bana gelen ziyaretçilere kurşunun girdiği yeri göstermek için fırsat kollamamı, pantolonumu indirmeye can attığımı göstermiş yazar. Bir silahım olacak, şu yazarın tam eline nişan alacağım, o yazıyı yazan parmaklarını teker teker uçuracağım… Canım kimi isterse onun önünde indiririm pantolonumu; bakan olursa görüp göreceği şey, bakımlı bir post ve yara izi, bundan sonraki kelimeleri dikkatli seçelim de yeni bir sataşmaya meydan vermeyelim, kalleş bir kurşunun mirası olan yara izi olacaktır. Böyle açık bir şeyi gizlemenin kime yararı olacaksa? Eğer peşinde olduğumuz şey gerçekse, nazik ziyaretçilerimizin hiçbiri nezaketi elden bırakmasın, pantolonlarını indirmeye kalkmasınlar, bu yapacakları en

akıllıca iş olur. Bundan böyle kibarlık taslayarak benim canımı sıkmayın rica ederim.

Kurşunları yedikten sonrasını anımsayabiliyorum: Gözlerimi şu Hagenbeck şirketinin bir gemisinde, ambardaki bir kafesin içinde açtım. Öyle bildiğiniz dört yanı parmaklıklı kafeslerden değildi bu, sadece üç yanı parmaklıklıydı, dördüncü yan parmaklıkların dayandığı bir sandıktı. Ayakta durmak için alçak, oturmak için dar bir kafesti. Çaresiz, titreyen bacaklarımı karnıma toplayıp çömeliyordum; o zamanlar kimseyle yüz yüze gelmek istemediğim için yüzümü sandığa çeviriyor, karanlığa bakmayı yeğliyordum; parmaklığın çubukları o halde bile sırtıma batıp duruyordu. Yabani hayvanların böyle tutulmasının faydalı olduğunu zannediyorlar; tecrübelerime dayanarak şunu söyleyebilirim ki, bu insanlar açısından faydalı bir önlem.

O zamanlarda bunları düşünemiyordum elbette. Hayatımda ilk defa çıkış yolu bulamıyordum; en azından önümde uzanıp giden düz bir yol yoktu. Karşımda sandık vardı; sıkıca dizilmiş tahtaların arasında yukarıdan aşağıya inen boşluklar vardı aslında, bunları görür görmez uluyarak mutlu olduğumu belli etmek gibi bir akılsızlık da yapmıştım üstelik; akılsızlıktı, çünkü bu boşluklardan kuyruğumu bile geçiremiyor, maymun gücümle de boşlukları genişletemiyordum.

Bana çok sonraları anlattıklarına göre, o güne dek rastlanmadık kadar az gürültü çıkarmışım; bunun üzerine ya pek yakında ölüp gideceğim ya da ilk günleri atlattığım takdirde talim terbiyeye pek yatkın bir hayvan olacağımı düşünmüşler. Bu ilk günleri, o nazik dönemi atlattım. Boğulacakmış gibi ağlamalar, canımı acıtan pirelenmeler, hindistancevizi yalamaktan gına getirmeler, kafamla sandığı dövmeler, kafese yaklaşanlara dil çıkarmalar; yeni yaşamımdaki ilk işlerimdi. Bu işlerin hepsi tek bir duygu veriyordu bana: Çıkış yolum yoktu. O günlerde bir maymun olarak hissettiklerimi, bugün bir insan olarak anlatmamın ne kadar zor olduğunu takdir edersiniz sanırım. Epeyi gerilerde kalan maymun hayatımın gerçeği ele vermeyecek kadar uzak olsa da, en azından onunla ilgili gerçeklerin anlatacaklarımın içinde yer aldığına güvenin.

O güne dek, bir çıkış yolu bulamadığım olmamıştı hiç, fakat o anda, tek bir çıkış yolu bile yoktu; köşeye kıstırılmıştım. Beni bir duvara

çivileselerdi, herhalde bundan daha hareketsiz kalamazdım. Neden derseniz, ayak parmaklarınızın arasını kanatıncaya kadar kaşısanız bile bulamazsınız. Sırtınızı kendinizi iki parçaya ayıracak kadar parmaklıklara sürtseniz de bulamazsınız. Çıkış yolum yoktu ama o yolu bulmak zorundaydım, başka türlü yaşayamazdım; bu sandıktan yapılmış duvarın dibinde ölüp giderim bir gün. Şunu unutmayın, Hagenbeck şirketinde maymunun yeri o sandıktan yapılmış duvarın önüdür. Bu şartlar altında, ben de maymunluktan vazgeçtim. İşte size karnımdan yumurtladığım mükemmel bir fikir; unutmayın, maymunlar karınlarıyla düşünür.

Çıkış yolu diyerek kastettiğim şeyin iyi anlaşılamamasından korkuyorum; bu sözcüğü en genel geçer anlamıyla kullanıyorum bu yüzden, bakınız, özgürlük demekten özellikle kaçınıyorum. Söylemek istediğim şey, özgürlüğün o yüce duygusu değil. Bu duygu maymunken bile yabancısı olduğum bir duygu değildi, bu duyguyu özleyen insanlarla da tanıştım. Kendi adıma, ne o gün ne de şimdi bu duyguyu istemezlik etmedim. Aklıma gelmişken, insanlar çoğu zaman özgürlük diyerek birbirlerini aldatıyorlar; özgürlük en yüce duygulardan sayılıyorsa, onun yolunda aldanma da en yüce aldanma sayılıyor. Varyetede çalışırken çevreme bakardım, trapezde bir o yana bir bu yana sallanan çiftleri, attıkları perendeleri, birbirlerini dişleriyle taşımalarını görünce, “İnsan özgürlüğü denen şey bu işte!” derim içimden. Nasıl bir burnu büyüklüktür bu, nasıl da tabiata kibirle karşı çıkmaktır! Bu hareketlere bina edilen hiçbir yapı, maymun kahkahalarıyla yıkılmayacak denli güçlü değildir.

Hayır, benim arzuladığım şey özgürlük değildi; sadece bir çıkış yolu, artık sağa mı olur sola mı, umurumda değildi; başka bir arzum yoktu, bu çıkış yolunun bir aldanmadan gayrı bir şey olmaması bile kabulümdü. Nasıl olsa arzu ettiğim şey büyük değildi, aldanışım da onunla orantılı büyüklükte olacaktı. İleri, ileriye gitmeliydim; böyle elim böğrümde, bu sandığın önünde dikilmemeliydim.

Şimdi açıkça değerlendirebiliyorum: Büyük bir iç huzuruydu gereksinmem, onsuz olmayacaktı. Şu anda elde ettiklerimi, kafesimdeki ilk günlerin ardından içimi dolduran huzura borçluydum belki.

Tüm yaptıklarına rağmen iyi adamlardı. Uyur uyanık dinlediğim ayak seslerini bile bugün keyifle anımsıyorum. En belirgin özellikleri, her şeyi

olabildiğince ağırdan almaktı. Gözlerini ovmak isteyen, ellerine ağırlık bağlanmış gibi kaldırabilirdi kollarını. Şakaları kabaydı ama samimiydi. Güldüklerinde kötü bir tını çıkaran ama önemsiz bir öksürük de karışırdı seslerine. Tükürüp atacakları şey ağızlarında hazır bulunurdu hep, nereye tükürdüklerine hiç dikkat etmezlerdi zaten. Pirelerimin onlara sıçradığını söyleyip yakınır ama asla gerçekten kızmazlardı bana. Postumda pirelerin yaşadığını, bunların sıçrayabilen mahluklar olduğunu kabul etmişlerdi bir kere. İşleri bittiğinde çevremde bir yarım daire kurup otururlar, az konuşur, aralarında gürültüler çıkararak anlaşır, yerlere serilip pipo tüttürür, yaptığım en ufak harekette ellerini dizlerine vurur, olmadı, aralarından biri eline geçirdiği değnekle şehvet hislerine kapıldığım o nazik yerimden gıdıklardı beni. Beni aynı gemiyle bir yolculuğa davet etseler, bugün kabul etmem bunu; yine de bildiğim bir şey var, bu davete icabet ettiğimde, o günlerden anımsayacağım her şey kötü olmayacaktır. Bu insanların arasında kavuştuğum huzur, beni kaçma girişimlerinden esirgedi. Şimdi düşünüyorum da, bir çıkış yolu bulmam gerektiğini fakat bu yolu kaçmaya çalışmakla bulamayacağımı sezmiştim herhalde. Kaçabilmenin mümkün olup olmadığını gerçekten bilemiyorum, fakat mümkündü sanırım, bir maymun kaçmayı her zaman becerebilir. Bugün dişlerimle ceviz kırarken bile dikkat etmek zorundayım, oysa o günlerde kafesin kapısındaki kilidi dişlerimle parçalayabileceğimi sanıyordum. Bunu yapmadım; yapsam elime ne geçerdi? Başımı kafesten çıkardığım anda beni yakalar, kaçtığım kafesten de kötüsüne kapatırlardı. Diyelim ki kaçmayı başardım, o hızla soluğu diğer hayvanların, mesela kocaman yılanların yanında alır, son nefesimi onların kollarında verirdim. Belki kimse farkına varmadan güverteye çıkmayı başarır, bordadan kendimi aşağı atar, okyanusta biraz debelendikten sonra boğulur giderdim. Bunların sonunda umut yoktu. Tüm bunları bir insan gibi tasarladığıma kuşku yok elbette, ne var ki, çevremin etkisiyle tasarlamış gibi yapmış olabilirim.

Hesaba kitaba girmesem de çevremi dikkatlice gözlüyordum, İnsanlar boyuna gidip geliyorlardı; aynı suratlar, benzer hareketler, çevremde sadece bir kişi var gibiydi. Onlara benzesem kafesimin kapısının açılacağına dair bir vaatte bulunan da yoktu, kimse beni böyle boş umutlara sevk edecek sözler vermiyordu. Zaman ilerledikçe bazı şeyler gerçekleşince, bu vaatlere gerek olmadığı, onların sizin daha önce arayıp da bulamadığınız yerde oldukları anlaşılıyordu. Fakat bu insanlarda beni yanlarına çekecek bir

özellik yoktu. Az önce bahsettiğim özgürlükle ilgileniyor olsaydım, bu insanların gözlerinin içindeki parıltıya bakacağıma kendimi okyanusa atardım elbette. Şunun doğruluğuna yemin ederim: Henüz bunları düşünmeye başlamadan çok önceleri insanları gözlemlemeye başlamıştım; denebilir ki, beni düşünmeye bu gözlemlerim sevk etti.

Bu insanları taklit etmek çok kolaydı; tükürmesini daha ilk günlerde öğrenmiştim. Sonraları birbirimizin yüzüne tükürmeye başladık; tek fark vardı aramızda, ben yüzümü tükürüklerden temizlerken onlar bununla zaman kaybetmiyorlardı. Pipoyu unutmayalım; çok geçmeden pipo tüttürmeye başlamıştım, hatta başparmağımla tütünleri bastırmalarını da taklit edebiliyordum; ambar sevinçten haykıran adamların sesleriyle çınlıyordu. Tek bir yanlışım oldu, dolu ve boş pipolar arasındaki farkı uzun zaman çözemedim.

En zorlandığım alkol şişesiydi. Kokusu beni mahvediyordu, onca çabalamama rağmen alışana dek haftalar geçti. Garip olan şu ki, benim kendimle yaptığım bu savaş, gemideki adamları benim diğer tüm özelliklerimden daha fazla ilgilendiriyordu. Sonunda bu insanları bellemiş fakat birbirlerinden ayıramaz olmuştum; sadece biri vardı ki, kimi zaman arkadaşlarıyla kimi zaman tek başına, en olmadık saatlerde kafesin önüne geliyor, elinde alkol şişesi bana ders vermeye çalışıyordu. Şişenin mantarını yavaş hareketlerle çıkarıyor, ne yaptığını kavrayıp kavramadığımı anlamak için dikkatle bana bakıyordu. Sonuç vereceği pek şüpheli, aceleci bir dikkatle onu seyrettiğimi itiraf etmeliyim; dünyanın dört bir yanını dolaşsa, insanlar arasında benim kadar parlak bir öğrenciyi zor bulurdu. Mantarını çıkardığı şişeyi ağzına götürüyordu, gırtlağından daha derinlere dek onu izliyordum, ona bakmamdan memnun başını sallayarak şişeyi dudaklarına değdiriyordu, ben yavaş da olsa kavradığım bu durum karşısında kendimden geçerek haykırıyor, elime nerem gelirse oramı kaşıyordum. O sevinçle şişeyi ağzına dayayıp bir yudum alıyor, ben onu taklit edemediğim için üzüntüyle sağı solu pisletiyordum; o, bunu da memnuniyetle karşılıyordu. Şişeyi bir süre ağzından uzak tutuyor, sonra öğretir gibi, yavaşça ağzına götürüyor, bir dikişte dibini buluyordu. Ben, nihayet, içimde büyüyen arzulardan yorgun, onu takip edemez hale geliyordum; parmaklıklara güçlükle tutunurken, o bu teorik dersini sona erdiriyordu.

İşte bundan sonra pratik çalışma başlıyordu. Teorik dersten bitkin düşmüyor muydum, hem de nasıl düşüyordum; kaderimdi bu. Ne olursa olsun, bana uzatılan şişeyi alıyor, titreyen ellerimle mantarını çıkarıyor, bunu becerdiğimde içime doğan güçle şişeyi havaya dikiyor, gerçeğinden hiç farkı olmayan bu şişeyi ağzıma dayıyordum; bu boş şişede sadece şu bildik koku kalmasına rağmen öğürerek elimden atıyordum. Öğretmenim üzülüyor, ben ondan da çok üzülüyordum; şişeyi elimden attıktan sonra, karnımı ne kadar kaşıyıp ona sırıtsam da, onu yeniden memnun etmek mümkün olmuyordu.

Dersler hemen hep böyle geçiyordu. Öğretmen gerçek bir öğretmendi; hiç kızmıyordu bana. Evet, vücudumda elimin ermediği yerleri bulup piposunu oraya bastırıyor, ateş alana dek çekmiyordu; ateş alan yeri o iyiliksever elleriyle söndüren de yine o oluyordu. Hiç kızmıyordu; ikimiz de aynı safta aynı düşmana karşı, maymun doğasına karşı savaştığımızı, benim üzerime düşen vazifenin onunkinden zor olduğunu seziyordu.

Sanırım şenlik olan, gramofonun çaldığı, büyük bir seyirci kalabalığının toplandığı, bir subayın eğlenenlerin arasında dolandığı bir akşam, kimsenin bana bakmadığı bir anda, kafesimin önüne kaza eseri bırakılmış alkol şişesini kapmam, seyircilerin dikkat kesilen bakışları altında mantarını usulca çıkartmam, şişeyi ağzıma götürmem, yüzümü ekşi ifadelerle bozmadan, bir an bile duraksamadan, sanki kırk yıllık akşamcı gibi lıkır lıkır içmem, gözlerimi belerterek şişeyi boşaltmam, boşalan şişeyi artık adam olma şansını tamamen yitirmiş birisi gibi kaldırıp atmam, öğretmenim ve benim için ne büyük bir zaferdi, anlatamam size! Karnımı sıvazlamayı unutmuştum ama başka bir şey elimden gelmediğinden, içimden yükselen duygu beni başka bir şey yapamazmışım gibi zorladığından bir sarhoşluğa kapıldım, sonunda “Heeyyt!” diye bir insan narası atıp sıçradım ve onların arasına katıldım. Etrafımı saranların, “duydun mu konuşuyor!” demelerini, ter içindeki vücudumun her yanına kondurulan bir öpücük gibi hissettim.

Tekrarlamakta beis görmüyorum: İnsanları taklit etmek benim için albenili bir şey değildi, sadece çıkış yolu aradığım için taklit etmiştim, başka bir nedenim yoktu. Hem bu zaferim bana neredeyse hiçbir şey kazandırmamıştı. İnsan sesim hemen kayboldu, aylar boyunca bir daha

çıkmadı; yetmezmiş gibi, alkol şişesinden iğrenmem, eskisinden de yoğun olarak geri geldi. Güzel olan şu ki, ilerleyeceğim yönü seçmiştim artık.

Beni Hamburg'ta teslim ettikleri ilk hayvan terbiyecisinin elinde, önümde sadece iki yol olduğunu anlamam için uzun zaman geçmesi gerekmedi. Ya hayvanat bahçesinde kalacak ya da varyeteye geçecektim. Hiç tereddüt etmeden, var gücümü kullanıp kapağı bir varyeteye atmaya karar verdim. Çıkış yolum buydu; hayvanat bahçesi neydi, sadece parmaklıları yenilenmiş bir kafes, oraya girdin mi, unut çıkış yolunu falan…

Baylar, işte o anda öğrenmeye başladım! Ah, evet, insan zorda kalınca öğreniyor, bir çıkış yolu bulmak için öğreniyor, o zaman hiçbir şeyi kafasına takmadan öğreniyor! Kendini kontrol etmek için kamçıdan yardım alıyor, benliğinde başkaldıran bir nokta mı var, kendi etini doğruyor. Zaman içinde maymun doğam tamamen terk etti beni; bunu gören ilk öğretmenim, kendisi maymunlaşıp benden uzaklaştı, onu bir tımarhaneye yatırmak zorunda kaldılar. Allah'tan kısa sürede kendini toparladı, geri geldi.

Yine de, epeyi öğretmen harcadığımı itiraf etmeliyim, gün geldi, birkaç öğretmen birlikte kullandığım bile oldu. Yeteneklerime güvenim arttıkça, herkes bendeki ışıltıya kapılıp geleceğimi merak etmeye başlayınca, kendi başıma da öğretmenler tuttum, onları birbirini takip eden beş ayrı odaya yerleştirdim, birinden çıkıp bir diğerine geçmeye, sırayla hepsinden ders almaya başladım. Gelişme! Bilimin ışığının zekamı aydınlatması! İnkara gerek yok, bunlar beni mutlu ediyordu. Yine de itiraf etmeliyim ki, gözümde büyüttüğüm yoktu yaptıklarımı; o gün bile büyütmüyordum, bugün hiç büyütmüyorum. Günümüze dek rastlanmadık bir şey yapıp, bir Avrupalının ortalama kültürüne sahip oldum. Aslında buna önem vermek gerekmeyebilir; fakat bu bana kafesten çıkış yolu sağladığı için bir değer taşıyordu. Almanca'da eski bir deyim vardır: Ortadan toz olmak. Tam bu deyimin gösterdiği fiili yaptım işte: Toz oldum. Özgürlüğü seçemeyeceğime göre, başka çarem yoktu.

Ulaştığım gelişme seviyesine ve bu sayede vardığım noktaya baktığımda, şikayet etmem için bir neden göremiyorum, memnuniyetsizlik belirtmem de ayıp olur. Ellerimi pantolon cebime sokmuşum, önümde şarap şişesi, şezlonguma bazen oturup bazen yatarak, pencereden uzakları seyrediyorum. Bir ziyaretçim olduğunda, tam bana yaraşır şekilde kalkarak karşılıyorum

onu. Menajerim yandaki odada, zili çalar çalmaz koşup diyeceklerimi dinliyor. Hemen her akşam varyetede gösteriye çıkıyorum, varyete dünyasında aşmam gereken bir engel yok artık. Şölenlerden, arkadaş eğlencelerinden ya da bilimsel toplantılardan döndüğüm geç saatlerde, yarı eğitimli bir şempanze beni bekler oluyor, onunla maymunsu bir hasbıhale girişiyorum. Onun yüzüne gündüzleri katlanamıyorum, yarı eğitimli hayvanlara has o çılgın ifade oluyor bakışlarında. Sadece ben anlayabiliyorum bu bakışı, katlanamıyorum buna. Kuşku yok, amacıma eriştiğim söylenebilir. Girdiğin zahmete değdi mi sormayın bana; sizden böyle bir yargıda bulunmanızı beklemiyorum, bunları sadece bilgi vermek amacıyla anlattım size. Size de, sayın akademi üyeleri, sadece bir bildiride bulundum.